

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาดาราศาสตร์ เอกสาร ทฤษฎีและงานด้านวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาประกอบการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของคุณภาพ
 - 1.2 ความหมายของคุณภาพการศึกษา
 - 1.3 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.4 ประโยชน์ของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.5 แนวทางการดำเนินการไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.6 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา
2. การประกันคุณภาพภายใน
 - 2.1 ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน
 - 2.2 หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน
 - 2.3 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน
 - 2.4 ความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายใน
3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนทั่วไป การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประเทศต่าง ๆ มีอัตราสูงขึ้นทุกขณะ ความสำคัญของการพัฒนาประเทศจึงมิได้ขึ้นอยู่กับระบบทุนหรือทรัพยากรอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและคุณภาพของคนเป็นสำคัญ แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงแสดงจุดเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นพลังการพัฒนาของประเทศในอนาคต คุณภาพจึงไม่ใช่ทางเลือกที่จะมีก็ได้หรือไม่มีก็ได้ คุณภาพจะเป็นถนนเส้นเดียวที่เราทุกคนจะต้องเดินกันต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2541, หน้า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาและการดำเนินสู่การประกันคุณภาพการศึกษา มีหัวข้อสำคัญที่ควรพิจารณาดังนี้

ความหมายของคุณภาพ

คุณภาพ เป็นเรื่องของจิตสำนึกที่ใฝ่คุณภาพ ประสานกับการทำงานที่เป็นระบบของคน คุณภาพที่เกิดจากคนนอกมากระตุ้นเร่งเร้า หรือสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะไม่ใช่คุณภาพที่จริงจังยั่งยืนนักในสถาบันการศึกษา หัวใจสำคัญของคุณภาพอยู่ที่จิตสำนึกและการทำงานของคนในหน่วยงาน โดยเฉพาะตัวอาจารย์ (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2540, หน้า 183) มีผู้นิยามความหมายของคุณภาพดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538, หน้า 189) ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่า คุณภาพ คือ ลักษณะความดี หรือลักษณะประจำบุคคลหรือสิ่งของ

บรรจง จันทมาส (2541, หน้า 1) ให้นิยามคำว่า คุณภาพ (quality) หมายถึง “คุณสมบัติทุกประการของผลิตภัณฑ์ การบริการที่ตอบสนองความต้องการ และสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า” ในความหมายแบบเก่า ในยุคที่มีผู้ผลิตสินค้าเพียงไม่กี่ราย ตลาดการซื้อขาย เป็นของผู้ผลิตสินค้าเพื่อให้ได้มาตรฐาน ความหมายของคุณภาพในยุคนั้นจึงหมายถึง “มาตรฐานของสินค้า” แต่ในปัจจุบันเป็นโลกของการแข่งขันตลาด การซื้อ-การขาย เป็นของผู้ซื้อ ไม่ใช่ผู้ผลิต ลูกค้ามีโอกาสที่จะซื้อสินค้าได้มากมาย การที่จะผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานเพียงอย่างเดียว แต่ไม่สอดคล้องหรือไม่ตรงกับความต้องการของลูกค้า โอกาสที่จะขายสินค้าได้ย่อมมีน้อย ดังนั้นความหมายของคุณภาพในยุคที่มีการควบคุมคุณภาพจึงหมายถึง “ความพึงพอใจของลูกค้า”

อภิญา ดันศิริ (2541, หน้า 29) ให้ความเห็นว่า คุณภาพมีการริเริ่มและใช้อย่างจริงจังในทางอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงมีการให้ความหมายของคำว่า คุณภาพอย่างหลากหลายบนฐานของกิจกรรมทางอุตสาหกรรม อาทิเช่น

1. ความเป็นเลิศที่ประจักษ์ได้
2. ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างหลากหลาย
3. การสร้าง (ผลผลิตหรือการบริการ) ได้ตามแบบ
4. ราคา (ในการผลิตหรือบริการ) เป็นธรรม

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2541, หน้า 2-8) ได้รวบรวมความหมายของ คุณภาพ ดังนี้

1. คุณภาพ หมายถึง ความเหมาะสมกับการใช้งาน (คำจำกัดความของจูรัน)
2. คุณภาพ หมายถึง เป็นไปตามที่ต้องการ หรือเป็นไปตามที่กำหนดไว้ (คำจำกัดความของคลอสบี้)
3. คุณภาพ หมายถึง ความพึงพอใจของลูกค้า
4. คุณภาพ หมายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ทั้งหมดของผลิตภัณฑ์ (สินค้า) หรือบริการ ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการสนองความต้องการที่กำหนดไว้ (คำจำกัดความของคุณภาพตามมาตรฐานสากล ISO 8402, 1994)
5. ความสามารถในการลดความสูญเสียต่าง ๆ ขององค์กรลงได้ ไม่ว่าจะเป็นการลดจำนวนของเสีย การลดงานที่ต้องแก้ไขหรือทำใหม่ การลดปัญหาการเรียนจากลูกค้า ลดการสูญเสีย ลดต้นทุน

อุทุมพร จามรมาน (2542, หน้า 91) ให้ความหมายของคุณภาพดังนี้

1. ลักษณะความดี
2. การกระทำสิ่งที่ถูกต้องให้ถูกต้อง (doing the right thing, right)
3. ตรงกับความมุ่งหมาย (fitting for purpose)
4. บรรลุความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมาย (an accomplish or attainment)

ไครเยอร์ และมิลเลอร์ (Cryer, 1993, p. 215; Miller, 1993, p. 25 อ้างอิงจาก สมภูต ถาวรกิจ, 2543, หน้า 20) สงบ ลักษณะ (2540, หน้า 30) และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2538, หน้า 8) ได้ให้ความหมายสอดคล้องกันว่า คุณภาพ คือ ผลรวมของคุณลักษณะและคุณสมบัติของผลผลิตของสถาบันการศึกษาที่จะสนองตอบความต้องการในระดับที่น่าพอใจและหลากหลายตามที่กำหนดไว้

แซลลิส (Sallis, 1993, pp. 22-24 อ้างอิงจาก วิชัย ศรีเล็ก, 2542, หน้า 23-24) กล่าวว่า คุณภาพตามความเข้าใจของคนทั่วไปในปัจจุบัน หมายถึง ความสมบูรณ์แบบ ซึ่งใกล้เคียงกับความดี ความงามและความจริง ซึ่งแสดงถึงควมมีมาตรฐานสูงสุด นอกจากนี้ คุณภาพ ยังมีความหมายที่สัมพันธ์กัน 2 ด้าน คือ ด้านผู้ผลิต คุณภาพ หมายถึง ความตรงตามมาตรฐานและด้านผู้บริโภค คุณภาพ หมายถึง ความตรงตามต้องการ

วรภัทร์ ภูเจริญ (2544, หน้า 10) ให้ความหมายคุณภาพในสมัยโบราณว่า หมายถึง ของดี ของแพง ของหายาก และให้ความหมายคุณภาพในยุคอุตสาหกรรมว่าหมายถึง ของที่ถูกต้อง ผู้ผลิต

สรุปได้ว่า คุณภาพ หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐาน ความเป็นเลิศ ความสมบูรณ์แบบ ความดีประจำบุคคลหรือสิ่งของ หรือบริการซึ่งแสดงถึงความมีมาตรฐานที่ตอบสนองความต้องการ ความสามารถสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้า ความสามารถในการลดงานที่ต้องแก้ไข ป้องกันความสูญเสีย การลดจำนวนของเสีย ลดปัญหาการร้องเรียนจากลูกค้า ลดต้นทุน หรือ การดำรงอยู่โดยปราศจากความสูญเสีย

คุณภาพเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาทุกวงการไม่ว่าจะเป็นทางธุรกิจหรือการศึกษา ผู้บริหารจะต้องสร้างให้ได้ด้วยการสร้างคนให้มีคุณภาพ โดยการสร้างคนให้ทำงานได้อย่างถูกต้องตั้งแต่เริ่มแรก และสร้างคนที่มีจิตสำนึกแห่งคุณภาพในหน้าที่การงานที่ตนเองรับผิดชอบ เมื่อคนมีคุณภาพองค์กรก็มีคุณภาพตามไปด้วย คุณภาพที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญคือ คุณภาพของผลผลิต (นักเรียน) การที่จะได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิตที่ลูกค้าพอใจนั้นต้องมาจากคุณภาพของ กระบวนการและคุณภาพบุคลากร กระบวนการที่มีคุณภาพและคนที่มีคุณภาพเท่านั้น จึงจะสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพได้ และกระบวนการที่มีคุณภาพและคนที่มีคุณภาพเท่านั้นจึงจะสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพได้ และกระบวนการที่มีคุณภาพต้องเป็นกระบวนการที่ครบวงจร คุณภาพของคนต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ทำงานอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ รู้ถึงวิธีทำงานที่ถูกต้อง (จรัส นองมาก, 2540, หน้า 2; วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2541, หน้า 8)

ความหมายของคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2538, หน้า 3) ให้นิยาม คุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วน ตามความคาดหวังของหลักสูตรอันเป็นผลมาจากการที่หน่วยงานและบุคคลทุกระดับทุกฝ่ายทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ร่วมกันชุมชน จัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2541, หน้า 27) ให้ความหมาย คุณภาพการศึกษา ว่าหมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตร

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร (2543, หน้า 9) ให้ความหมาย คุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งแสดงความสามารถในการตอบสนองความต้องการ ความจำเป็นสำหรับผู้เรียน สังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยได้มาตรฐานตามที่กำหนด

สรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่สามารถบรรลุเป้าหมายคือ คุณลักษณะของนักเรียนในระดับต่าง ๆ ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสนองความต้องการของผู้รับบริการ

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา ได้มีนักวิชาการให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้แตกต่างกันดังนี้

กรมวิชาการ (2539) กำหนดว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้าใจมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพมาตรฐานของโรงเรียนป้อนกลับมา เพื่อรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุน และพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่า ถ้ากระบวนการประกันคุณภาพมีการดำเนินงานที่เป็นระบบอย่างถูกต้องแล้ว คุณภาพที่ดีก็จะตามมา

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2540) กำหนดว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติ หรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542) กำหนดว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า โรงเรียนเอกชนมีแนวทางจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการ นโยบายและจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน

สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2541) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีระบบการประกันคุณภาพเป็นการรับประกันระบบการบริหารคุณภาพขององค์กร เป็นการสร้างความมั่นใจว่า ผลผลิต (นักเรียน) เมื่อออกมาจากกระบวนการแล้วจะมีคุณภาพที่ดีตรงตามความต้องการของลูกค้า

วารินทร์ สินสูงสุด (2542, หน้า 119) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา คือกิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่า จะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

วิรุฬห์ แสงงาม (2543, หน้า 41) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่าเป็นกิจกรรมหรือแนวปฏิบัติที่โรงเรียนดำเนินตามกระบวนการหรือแผนที่วางไว้แล้ว จะสร้างความมั่นใจให้ชุมชนและสังคมว่าผลผลิตของการศึกษา คือนักเรียนได้มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคาดหวัง

วีรวุฒน์ อุทัยรัตน์ และศิริเรก วรรณเศียร (2544, หน้า 23) ได้นิยามคำว่า การประกันคุณภาพการศึกษาว่า เป็นการประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารและการให้บริการทางการศึกษา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำที่กำหนด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการให้หลักประกันต่อสาธารณชนว่า สถาบันการศึกษาจะพยายามทำหน้าที่อย่างดีที่สุดเพื่อผู้เรียนที่จบออกมามีคุณภาพ

รุ่ง แก้วแดง (2544, หน้า 95) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพ คือการทำงานตามปกติของครู เพียงแต่ปรับปรุงการทำงานให้เป็นกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจน ครูต้องทำการวิจัย มีการเก็บข้อมูล มีการวิเคราะห์ มีการนำไปใช้ โดยสรุปคือ นำกระบวนการ PDCA มาใช้ในการทำงาน

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้หลักประกันและความเชื่อมั่นของสถานศึกษากับผู้ปกครอง ชุมชนและนักเรียน ว่าเมื่อนักเรียนได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษา ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ไว้ในหลักสูตรและตรงตามความต้องการของสังคม

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐานให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพมาตรฐานโรงเรียนป้อนกลับมาเพื่อรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุน และพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่า ถ้ากระบวนการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้องแล้วคุณภาพที่ดีก็จะตามมา (กรมวิชาการ, 2539 ก, หน้า 3) การประกันคุณภาพมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งได้รับการพัฒนาตามศักยภาพที่แต่ละคนมีอย่างเต็มที่ตลอดจนการพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 ข, หน้า 8)

ประโยชน์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา มีประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียน ประชาชน หน่วยงาน และสังคม ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2542, หน้า 29)

1. นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม
2. โรงเรียนมีทิศทางการจัดการศึกษาที่ชัดเจนตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีระบบบริหารคุณภาพ มีการทำงานที่เป็นมาตรฐานเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย มีการแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่สามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
3. ชุมชน มีความมั่นใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เข้าร่วมจัดการศึกษา และส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน

4. สถานศึกษาและหน่วยงาน ที่รับผู้จบการศึกษามีความมั่นใจและพึงพอใจในคุณภาพของผู้จบการศึกษา รับนักเรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงาน

5. สังคมมั่นใจในการจัดการศึกษาและมีหลักประกันคุณภาพของการจัดการศึกษา และการรายงานผลกับสาธารณชน

แนวทางการดำเนินการไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2542, หน้า 18-19) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ดังนี้

1. การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

1.1 กำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน และสนองนโยบาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ

1.2 จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนงานพัฒนาต่อเนื่อง

1.3 ประกาศและชี้แจงให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจและนำไปปฏิบัติงานได้ตรงกัน รวมทั้งเป็นแนวทางในการตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. การบริหารจัดการคุณภาพ

2.1 จัดการพัฒนาองค์กรให้มีโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบ วิธีการดำเนินงาน กระบวนการและทรัพยากรที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

2.2 จัดและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจและร่วมกันปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย

2.3 กำหนดนโยบาย แนวดำเนินงาน และวิธีปฏิบัติงานในสถานศึกษา ด้านการเรียนการสอน และด้านการจัดการและบริการให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นมาตรฐานการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งระดับผู้บริหาร หัวหน้างาน/โครงการ และผู้ปฏิบัติงาน

2.4 ติดตามกำกับการทำงานระบบคุณภาพทุกระดับอย่างเคร่งครัดต่อเนื่อง

3. การตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

3.1 ตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงาน/โครงการของตนเองเป็นระยะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานที่กำหนดไว้

3.3 ทบทวนผลการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบคุณภาพในสถานศึกษา โดยคณะผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน

ทุกสิ้นปีการศึกษา เพื่อพัฒนาระบบคุณภาพและการดำเนินงานต่อไป

4. การรายงานคุณภาพการศึกษา

4.1 รายงานคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นระยะและทุกสิ้นภาคเรียน ให้ผู้เรียนและผู้ปกครองทราบ

4.2 รายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานและแผนพัฒนาที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

4.3 รายงานความสำเร็จของการดำเนินงานจัดการศึกษาตามเป้าหมาย เมื่อครบรอบตามช่วงเวลาของธรรมนูญสถานศึกษา ให้ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

อุทุมพร จามรมาน (2543, หน้า 23) ได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนทำความเข้าใจว่าประกันคุณภาพคืออะไร ทำเพื่ออะไร ทำไปทำไม และทำอย่างไร

2. ผู้บริหารประกาศนโยบาย “คุณภาพ” ของโรงเรียน

3. ผู้บริหารจัดประชุมครู และบุคลากรในโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของโรงเรียน คุณภาพของนักเรียนและมาตรฐานการศึกษา (ทำอย่างต่อเนื่อง)

4. ผู้บริหารตั้งบุคลากร 1 คน (Q.A. officer) รวบรวมข้อมูลตามดัชนี 53 ตัว ประมวล (วิเคราะห์) ทำ SSR รายงานสรุปเสนอผู้บริหารทุกภาคการศึกษา

5. ผู้บริหารพิจารณาผลวิเคราะห์ หาทางแก้ไขจุดอ่อน/เสริมจุดแข็ง

6. ผู้บริหารประชุมหัวหน้าหมวดวิชา/หน่วยงานเพื่อจัดการพัฒนาคน (ผู้บริหาร ครู บุคลากร)

7. ดำเนินการพัฒนาคน

8. ทำซ้ำข้อ 3-7 ทุก ๆ ปี

สรุปได้ว่า แนวทางการดำเนินการไปสู่การประกันคุณภาพ ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจเป้าหมายของโรงเรียน มาตรฐานการศึกษา การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา ประชุมครูและบุคลากรเพื่อสร้างความเข้าใจตรงกัน ประกาศนโยบายคุณภาพของโรงเรียน มีการบริหารจัดการคุณภาพโดยพัฒนาองค์กรให้มีโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบ วิธีการดำเนินงาน กระบวนการ และทรัพยากรที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน มีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาการทำงาน ตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง สร้างมาตรการจูงใจและมีการรายงานผลการดำเนินงาน

กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

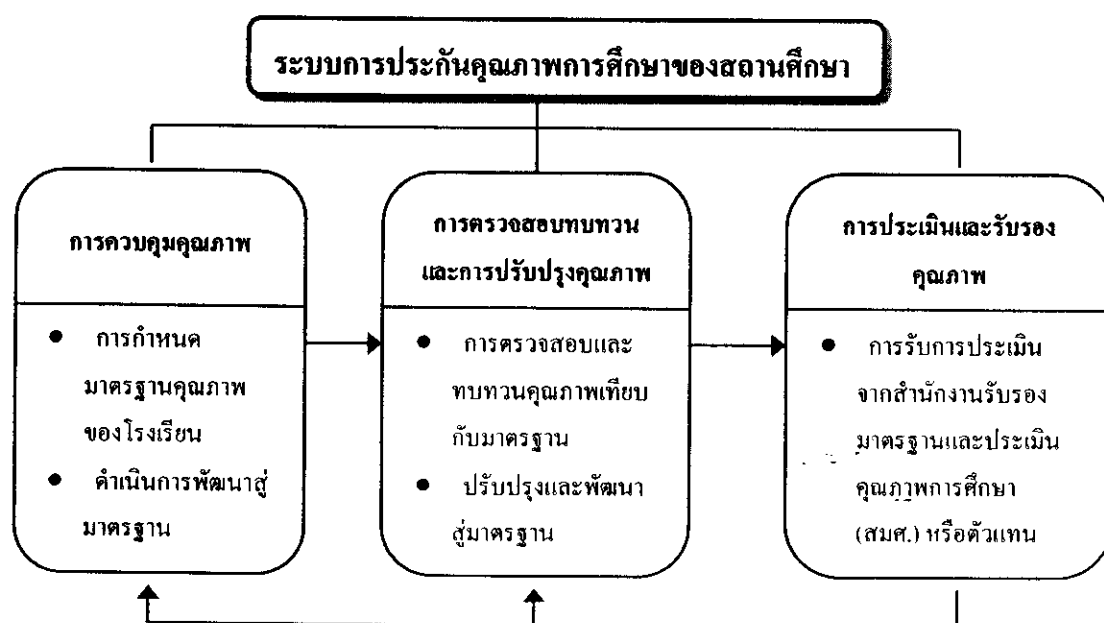
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ก, หน้า 3 และ 2543 ข, หน้า 8) ได้กำหนดกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบมีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การควบคุมคุณภาพ มีกิจกรรมสำคัญคือ การกำหนดมาตรฐานโรงเรียน การพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐาน

องค์ประกอบที่ 2 การตรวจสอบและการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การตรวจสอบภายในโดยให้โรงเรียนทำการประเมินตนเองและการตรวจสอบภายนอก โดยใช้กระบวนการนิเทศ 100 % เป็นแกนในการดำเนินงาน

องค์ประกอบที่ 3 การประเมินคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การประเมินผลคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในภาพรวมและติดตามความก้าวหน้า ทำการประเมินผลคุณภาพการศึกษาทั้งระบบเพื่อรองรับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน รายงานผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาเพื่อปรับปรุงพัฒนาขึ้น มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีผลสู่การปฏิบัติเพื่อให้ได้คำตอบในการปฏิบัติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 3-4) กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2541, หน้า 3-4) กรมวิชาการ (2542, หน้า 3-4) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 7) ได้จัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 7)

กระบวนการการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีกลไกสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่จะนำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่มุ่งเน้นเรื่องการกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต กระบวนการและปัจจัย รวมทั้งการทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่มุ่งการนำโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้น

2.1 การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้และติดตามประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียน รวมทั้งจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นลักษณะการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน โดยโรงเรียนเอง

2.2 การนิเทศ เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน ที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มุ่งเน้น

3.1 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

3.2 การเตรียมโรงเรียนเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

สรุปได้ว่า กระบวนการประกันคุณภาพ ประกอบด้วย การดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญที่จะช่วยทำให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ โดยสถานศึกษาต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ชัดเจนสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ แล้วดำเนินการจัดการศึกษาให้สามารถสร้างความมั่นใจว่า ผู้เรียนจะมีคุณลักษณะตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

การประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายใน เป็นการดำเนินงานในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นการทำงานที่ต่อเนื่องตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 12) การประกันคุณภาพภายใน เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพ

ของสถานศึกษาและเพื่อให้เป็นไปตามสาระใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหัวข้อสำคัญ ๆ ที่จะได้นำมากล่าวตามลำดับดังนี้

ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ทุกสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินการ โดยสถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการที่กำหนดในพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายปรัชญา ธรรมเนียมสถานศึกษา กำหนดระยะเวลาการดำเนินการที่ชัดเจน ติดตามผลการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการดำเนินการเน้นการประสานงานและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง บุคลากรของหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ชุมชน มีการจัดทำรายงานผลการประกันคุณภาพภายในเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสาธารณชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 6) มีผู้ให้ความหมายการประกันคุณภาพภายใน ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 8-9) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายใน เป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกและติดตามตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

จรัส นองมาก (2544, หน้า 34) และ รุ่ง แก้วแดง (2544, หน้า 104) ให้ความหมายการประกันคุณภาพภายใน สอดคล้องกันว่าหมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 9) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายใน เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูล เพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุงวางแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายใน เป็นกระบวนการบริหารและการจัดการเรียน การสอนตามปกติของสถานศึกษา ที่มีแผนงาน กิจกรรม การประเมินผลและติดตามตรวจสอบ คุณภาพที่เป็นระบบสะท้อนถึงควมมีคุณภาพ โดยโรงเรียนร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นการประเมินตนเองจากภายในโรงเรียน โดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงาน ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุน ร่วมคิด ร่วมทำ รวมทั้งจะต้อง มีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรในสถานศึกษาต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกับ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการติดตามและกำกับดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ ในการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีหลาย หน่วยงานได้ให้หลักการสำคัญไว้ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2541, หน้า 2) ได้มีการกำหนดหลักการในการประกันคุณภาพภายใน ดังนี้

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา
2. ให้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการ
3. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ
4. การกระจายอำนาจทางการศึกษา
5. การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข, หน้า 9) ได้กำหนดหลักการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพไม่ใช่การจับผิด เป้าหมายอยู่ที่ผู้เรียน
2. บริหารจัดการตามปกติไม่ได้แยกส่วนการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย นับตั้งแต่ผู้เรียน ีครู ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 11) ได้กำหนดหลักการในการประกันคุณภาพภายในไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียน้ำ โดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนใน สถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติ โดยสถานศึกษาจะ ต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพ การทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่ เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแล เข้ามามีส่วนร่วมในการ กำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกัน ผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความ ต้องการของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า หลักการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีหลักการสำคัญ คือ การร่วมกัน พัฒนาปรับปรุงคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของ การศึกษา บริหารจัดการตามปกติให้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของ บุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย นับตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการกระจายอำนาจ การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความสำคัญอย่างมาก ในการสร้างความมั่นใจว่า สถานศึกษาจะดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน สามารถทำให้เด็กได้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นประชากรที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งจะช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน เสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง มีความสามารถในการร่วมมือและแข่งขันกับประชากรของประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรีอยู่ในสังคมโลกได้ต่อไป โรงเรียนต้องมีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็น กระบวนการจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่ได้มี การกำหนดขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน มีดังนี้

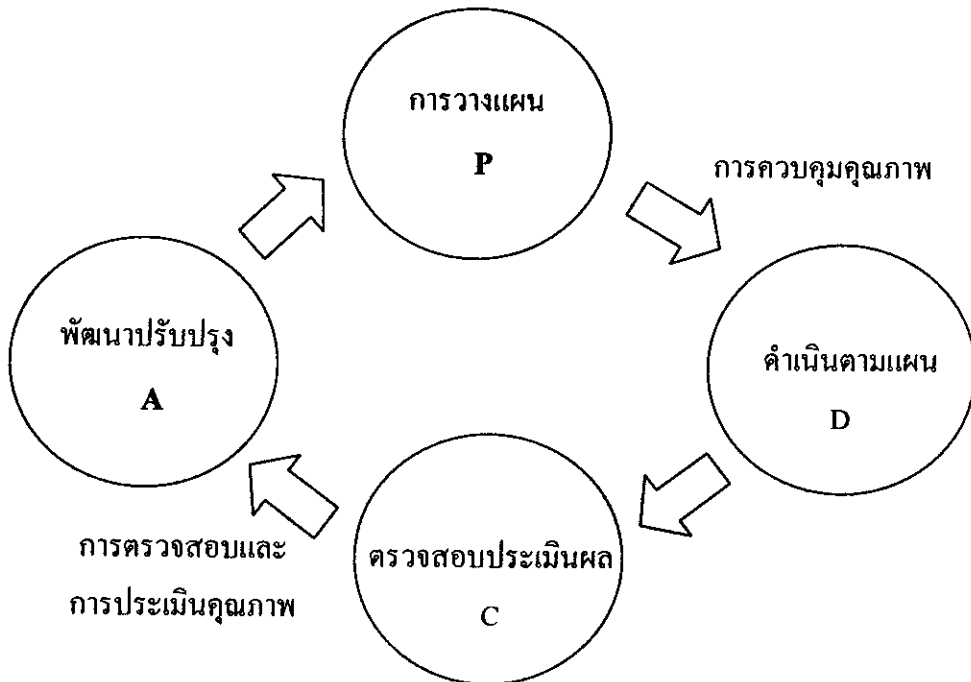
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2542, หน้า 7) ได้กำหนดกระบวนการในการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 13) ได้กำหนดขั้นตอนในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การเตรียมการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการสร้างวัฒนธรรม พัฒนาคำมั่น ทักษะ และการแต่งตั้งกรรมการที่รับผิดชอบ
 2. การดำเนินการ ประกอบด้วย
 - 2.1 วางแผนการปฏิบัติงาน (P) กำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา จัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดแนวทางการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลา กำหนดงบประมาณ กำหนดผู้รับผิดชอบ
 - 2.2 ดำเนินการตามแผน (D) ส่งเสริมสนับสนุน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก การสนับสนุนทรัพยากร การกำกับติดตามให้การนิเทศ
 - 2.3 ตรวจสอบประเมินผล (C) วางกรอบการประเมิน จัดหาหรือจัดทำเครื่องมือเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความหมาย ตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน
 - 2.4 นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A) ปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร วางแผนในระยะต่อไป จัดทำข้อมูลสารสนเทศ
 3. จัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี รวบรวมผลการดำเนินการและผลการประเมิน วิเคราะห์ตามมาตรฐาน เขียนรายงาน
- กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 24) กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 10) ได้กำหนดแนวคิดของระบบประกันคุณภาพภายใน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังแผนภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 10))

จากแผนภูมิขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน (plan – P) จะมีการเตรียมความพร้อมก่อนจึงมีการวางแผน ดังนี้

1.1 การเตรียมการประกันคุณภาพภายใน การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการและการจัดการเรียนการสอนควรมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ก่อนการวางแผน โดยมีการกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อม ดังนี้ ..

1.1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร วัตถุประสงค์ของการเตรียมความพร้อมของบุคลากร ในการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัด

สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 28) มีดังนี้

1.1.1.1 เพื่อสำรวจลักษณะของบุคลากรและความพร้อมของบุคลากรในสถานศึกษา

1.1.1.2 เพื่อแต่งตั้งบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการประเมินผลภายในตามความเหมาะสม

1.1.1.3 เพื่อศึกษาความพร้อมด้านทรัพยากรอื่น เช่น งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการประเมินผลภายใน

1.1.1.4 เพื่อจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน

1.1.1.5 เพื่อจัดทำระบบการกำกับและติดตามงานการประเมิน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 14-17) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข, หน้า 13-14) ได้กำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการสร้างความตระหนัก รวมทั้งพัฒนาความรู้และทักษะด้านการประกันคุณภาพให้แก่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา โดยดำเนินการดังนี้

1. การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน และการทำงานเป็นทีม มีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน โดยรูปแบบที่ควรใช้ ได้แก่ มีบุคลากรแกนนำที่มีความพร้อมในด้านความรู้ ควรจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน โดยใช้วิทยากรของสถานศึกษาเองเพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของครูที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และศักยภาพของสถานศึกษาที่สามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นปรัชญาของการประเมินแนวใหม่ที่ต้องการให้บุคลากรภายในเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตนเอง

2. ในกรณีที่มอบหมายบุคลากรแกนนำ ชี้แจงทำความเข้าใจกับเพื่อนร่วมงานด้วยกันเองไม่ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องหาวิทยากรมืออาชีพที่มีคุณภาพ มาช่วยโน้มน้าวความคิดของผู้เกี่ยวข้องให้เกิดการตื่นตัว พร้อมจะดำเนินการประกันคุณภาพด้วยใจ

3. การชี้แจงทำความเข้าใจไม่ว่าจะดำเนินการ โดยบุคลากรภายในหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก ควรให้บุคลากรทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน ไม่ควรชี้แจงเฉพาะแกนนำหรือคณะทำงานเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสได้ทราบความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในอย่างทั่วถึงและร่วมมือร่วมใจในการดำเนินการต่อไป

4. การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน โดยรูปแบบที่ควรใช้คือ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ทุกคนได้เข้าร่วมประชุม อาจใช้วิทยากรแกนนำเป็นผู้รับผิดชอบจัดการในเรื่องนี้ การจัดประชุมควรแบ่งเป็นช่วง ๆ ตามกิจกรรมที่จะดำเนินการ ดังนี้

4.1 ช่วงแรกเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับภาพรวมของระบบการประกันคุณภาพภายใน

4.2 เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดกรอบและวางแผนการประเมิน จากนั้นดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามกรอบและแผนการประเมิน

4.3 เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมินและการเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง โดยประชุมหลังจากที่มีการปฏิบัติงานและมีการประเมินตนเองตามแผนไปแล้วระยะหนึ่ง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2543, หน้า 63) ได้กำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมของบุคลากร ในการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา มีกิจกรรมสำคัญที่ควรดำเนินการดังนี้

1. พัฒนาบุคลากร ในการเตรียมการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนควรดำเนินการดังนี้

1.1 สร้างจิตสำนึกในการทำงานให้บุคลากรของโรงเรียนให้มีความรักงาน มีความสนุกสนานในการทำงาน ให้เห็นว่าการเป็นส่วนสำคัญของชีวิต มีการชื่นชมผลแห่งความสำเร็จ การมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในงานที่ได้ทำ

1.2 พัฒนาบุคลากรของโรงเรียน ให้มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน มีทัศนคติในเชิงสร้างสรรค์ มีเป้าหมายชัดเจน มีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยว และอดทนที่จะไปสู่เป้าหมายให้คิดอย่างก้าวหน้า คิดอย่างมีอนาคต และมองการณ์ไกล

1.3 พัฒนาด้านความรู้ โดยการให้เข้าร่วมสัมมนา เข้ารับการฝึกอบรม

2. พัฒนาการทำงาน

2.1 โรงเรียนมีการบริหารระบบคุณภาพ มีการควบคุมคุณภาพในกระบวนการทำงาน

2.2 ให้มีการทำงานเป็นทีม โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันแก้ปัญหา จริงใจและยอมรับซึ่งกันและกัน มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. สร้างความตระหนัก ให้บุคลากรในโรงเรียนและผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ให้บริการ ผลผลิต (นักเรียน) ของโรงเรียน ให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพของการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 14) ได้กำหนดการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการประกันคุณภาพภายใน โดยดำเนินการดังนี้

1. การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องที่บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนต้องร่วมกันทำเป็นทีม จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกฝ่ายมองเห็นคุณค่าและมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน โดยดำเนินการดังนี้

1.1 ควรจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน

1.2 จัดหาวิทยากรมืออาชีพที่มีคุณภาพหรือฝีมือ มาช่วยโน้มน้าวความคิดของผู้เกี่ยวข้องให้พร้อมที่จะดำเนินการประกันคุณภาพด้วยใจ

1.3 การชี้แจงทำความเข้าใจ ควรให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน ไม่ควรชี้แจงเฉพาะแกนนำหรือคณะทำงานเฉพาะกลุ่ม

2. การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน บุคลากรส่วนใหญ่ยังเข้าใจวิธีการประกันคุณภาพภายในค่อนข้างน้อย และไม่รู้ว่าจะดำเนินการอย่างไรในแต่ละขั้นตอน รวมทั้งยังขาดทักษะในการประเมินตนเอง จึงมีการฝึกอบรมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินการประกันคุณภาพได้ โดยรูปแบบที่ควรใช้คือ

2.1 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยให้ทุกคนเข้าร่วมประชุม

2.2 ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ควรแบ่งเป็นช่วง ๆ

- ช่วงแรก เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับภาพรวมของระบบการประกันคุณภาพภายใน กระบวนการบริหารงานคุณภาพ แล้วเริ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการในแต่ละปี ต่อจากนั้นก็ให้ร่วมกันปฏิบัติจริงในการวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติ

- ช่วงที่ 2 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดกรอบและวางแผนการประเมินการสร้างเครื่องมือการประเมิน ต่อจากนั้นก็ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามกรอบและแผนปฏิบัติการ

- ช่วงที่ 3 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมินและการเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง (self study report) โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการหลังจากที่บุคลากรมีการปฏิบัติงานและมีการประเมินตนเองตามแผนไปแล้วระยะหนึ่ง

สรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยสร้างความตระหนักให้บุคลากรในสถานศึกษาเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน

การแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีการดำเนินการโดยอาศัยหลักการดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ในการประกันคุณภาพภายในหรือประเมินผลภายในของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 3) ควรมีดังต่อไปนี้

1.1 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลภายใน มีเจตคติที่ดีต่อการประเมินผลภายใน และมีแรงจูงใจในการทำการประเมินผลภายใน นอกจากนี้ควรมีความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลมาตรฐานการจัดการศึกษา การประมวลผลข้อมูลที่จัดเก็บ และมีความสามารถในการเขียนรายงานผลการประเมิน

1.2 ประกอบด้วยบุคคลประมาณ 15-20 คน ซึ่งมีทั้งครูอาจารย์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ในสถานศึกษา นักเรียน และชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ซึ่งจะเป็นแกนนำในการประเมินผลภายใน ดังโครงสร้าง ภาพที่ 4

ตัวอย่างโครงสร้างของคณะกรรมการ	
1. ผู้บริหารสถานศึกษา	ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยผู้บริหาร (2-3 คน)	กรรมการ
3. หัวหน้าหมวดวิชา (4-5 คน)	กรรมการ
4. หัวหน้าระดับชั้น (2-3 คน)	กรรมการ
5. เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ วิชาการ บริหาร บริหาร วางแผนและพัฒนา (2-3 คน)	กรรมการ
6. อาจารย์ที่ชำนาญด้าน การวัดและประเมินผล	กรรมการ
7. ผู้ปกครองนักเรียน (2-3 คน)	กรรมการ
8. ผู้แทนชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกชุมชน)	กรรมการ
9. หัวหน้า/ประธาน/ผู้แทนนักเรียน (1-2 คน)	กรรมการ

ภาพที่ 4 โครงสร้างของคณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 32)

2. วิธีดำเนินการ ของคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีดังนี้

- 2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกคณะกรรมการประเมินผลภายใน
- 2.2 ผู้บริหารแต่งตั้งบุคคลต่าง ๆ เป็นคณะกรรมการการประเมินผลภายในของสถานศึกษาประมาณ 15-20 คน
- 2.3 กำหนดวันประชุมของคณะทำงาน (เดือนละ 1-2 ครั้ง)
- 2.4 วางแผนการทำงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โดยพิจารณามอบหมายความรับผิดชอบให้สอดคล้องตามภาระงานในหน้าที่
- 2.5 วางระบบการกำกับและติดตามผลการทำงาน
- 2.6 วางระบบการรายงานผลการประเมิน เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้รับรู้ทั่วกัน

3. เกณฑ์การคัดเลือก คณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน มีดังต่อไปนี้

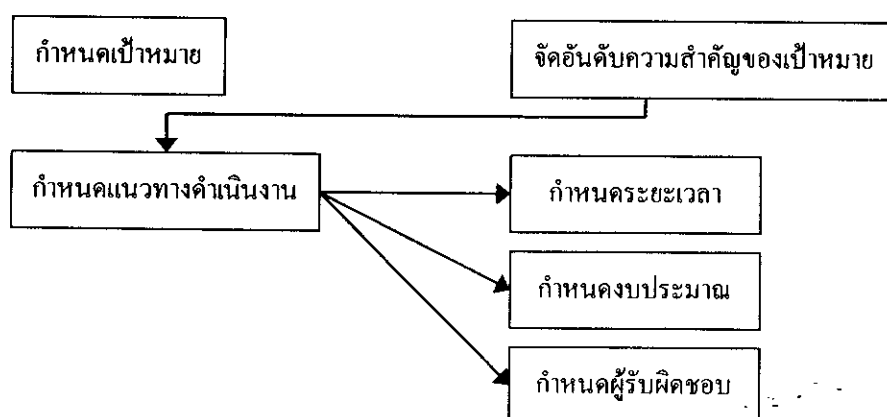
- 3.1 เป็นนักประสานสัมพันธ์กับบุคลากรทั้งในและนอกสถานศึกษา ผู้ที่เป็นคณะกรรมการการประเมินผลภายในควรเป็นบุคคลที่ชุมชนในสถานศึกษาไว้วางใจ มีลักษณะเป็นนักประสานที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับ
- 3.2 เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการวัดและประเมินผล
- 3.3 เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา
- 3.4 เป็นผู้มีความกระตือรือร้น
- 3.5 มีความรอบรู้ในภาระงานของสถานศึกษาเป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 16) ได้กำหนดการเตรียมการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนประถมศึกษา ที่สำคัญอีกประการคือ แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อร่วมมือกับผู้บริหารในการประสาน กำกับ ดูแล ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกัน และเชื่อมโยงกันเป็นทีม

สรุปได้ว่า ในการเตรียมความพร้อมการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้มีการพัฒนาความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน การทำงานเป็นทีม โดยการจัดประชุม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา แผนปฏิบัติการ การกำหนดกรอบ และวางแผนการประเมิน นอกจากการเตรียมความพร้อมของบุคลากรแล้ว จะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ในการกำกับดูแล ประสานงาน ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันด้วย

1.2 การวางแผน มีผู้ให้ความหมายของการวางแผนไว้อย่างหลากหลาย แต่จะนำมากล่าวเฉพาะที่สำคัญดังนี้

- การวางแผน (planning) หมายถึง การคิดหาทางเลือกล่วงหน้าในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดให้ได้ผลคุ้มค่ามากที่สุด โดยการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540 ค, หน้า 50)
- การวางแผน (planning) หมายถึง การกำหนดแผนงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงผลสำเร็จที่ต้องการจะได้และหนทางที่จะทำได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติในการวางแผน ผู้บริหารจะทำการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตและจะมีการคิดวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายผลงานต่าง ๆ และจะกำหนดแผนงานหรือแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมที่จะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ (ธงชัย สันติวงษ์, 2543, หน้า 13) ในการวางแผน ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลา และทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ มีการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา แผนประเมินคุณภาพการศึกษา และแผนงบประมาณ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการวางแผนการประกันคุณภาพภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 19)

จากภาพที่ 5 ขั้นตอนการวางแผนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มี 6 ขั้นตอน คือ กำหนดเป้าหมาย จัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดแนวทางดำเนินงาน

กำหนดระยะเวลาดำเนินการ กำหนดผู้รับผิดชอบหรือผู้ดำเนินการ และกำหนดงบประมาณที่จะใช้ มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การกำหนดเป้าหมาย ทำได้โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปนี้

1.2.1.1 เป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาที่เป็นความต้องการของส่วนรวม จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร นโยบาย/มาตรฐานต้นสังกัด และมาตรฐานการศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพภายนอก

1.2.1.2 ปัญหาความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

1.2.1.3 ศักยภาพหรือความสามารถในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

1.2.2 การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย ทำได้โดย

1.2.2.1 ตั้งประเด็นในการพิจารณา เช่น เป็นความต้องการของส่วนรวม (ระดับประเทศ) เป็นเรื่องเร่งด่วน เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายอื่น เป็นเรื่องที่สามารถเรียนรู้ได้ประโยชน์หรือเป็นความต้องการของสถานศึกษา

1.2.2.2 กำหนดคะแนนในแต่ละประเด็น เช่น ประเด็นละ 5 คะแนน ดังนั้น 4 ประเด็น คะแนนเต็ม 20 คะแนน

1.2.2.3 นำเป้าหมายที่กำหนดทั้งหมดแต่ละเป้าหมายมาพิจารณาให้คะแนนตามประเด็นที่กำหนด

1.2.2.4 รวมคะแนนแต่ละเป้าหมาย เป้าหมายที่คะแนนรวมมากที่สุด เป็นเป้าหมายที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งและเรียงไปตามลำดับของคะแนนที่รวมได้

1.2.3 การกำหนดแนวทางการดำเนินการ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 23) คือ การนำเป้าหมายที่มีลักษณะเป็นความคิดเชิงนามธรรม มาทำให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ โดยคิดโครงการหรือกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจน

1.2.4 การกำหนดระยะเวลา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 28) ในการทำแผนควรมีการกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม สำหรับการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในแผนด้วย การกำหนดระยะเวลาจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ปฏิบัติจะได้ทราบว่างานใดควรจะต้องดำเนินการให้เสร็จเมื่อไร และเป็นประโยชน์กับผู้ติดตามงานว่ามีความก้าวหน้าตามแผนเพียงใด

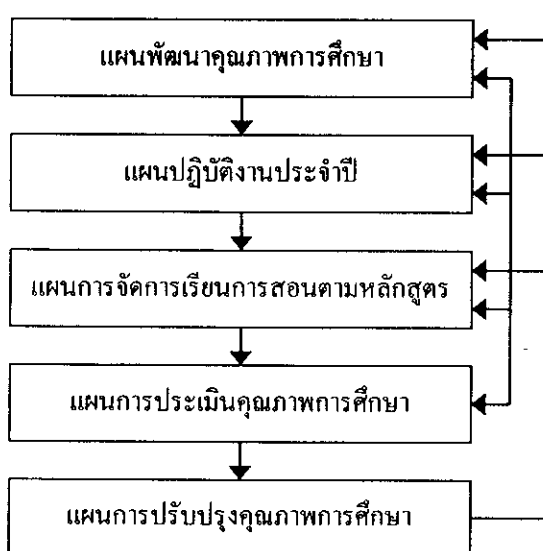
2.1.5 การกำหนดงบประมาณ ควรคิดงบประมาณที่จะต้องใช้ในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนอย่างรอบคอบและให้ประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด กำกับถึงความพอเพียงและความ

เหมาะสมระหว่างรายรับ-รายจ่าย เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมาย โดยมีค่าใช้จ่ายประมาณอย่างคุ้มค่า

2.1.6 การกำหนดผู้รับผิดชอบ การกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนหรือในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้แผนดังกล่าวสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรกำหนดไว้ในแผนว่าเรื่องใดจะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของใครบ้าง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข, หน้า 13) ได้กำหนดรายละเอียดของการวางแผนในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย การเตรียมระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน หรือแผนพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ระยะเวลา งบประมาณและผู้รับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 18) ได้กำหนดรายละเอียดของการวางแผนในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แผนที่สถานศึกษาจัดทำ ได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นแผนระยะยาวที่ครอบคลุมเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติงานประจำปี เป็นแผนระยะสั้นใน 1 ปี กล่าวถึงเรื่องที่จะดำเนินการและวิธีดำเนินการ แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร แผนการประเมินคุณภาพการศึกษา และแผนงบประมาณ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของแผนที่สถานศึกษาต้องจัดทำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 18)

ลักษณะของแผนที่ดี ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ค, หน้า 54) กล่าวว่า แผนที่ดีมีลักษณะดังนี้

- มีนโยบายและวัตถุประสงค์ชัดเจน แน่นอน เข้าใจง่าย
- มีความสอดคล้องกับแผนในระดับอื่น
- มีการพิจารณานำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- มีความยืดหยุ่น สามารถที่จะปรับหรือแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

- ให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการจัดทำและดำเนินงานตามแผน
- กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานและเกี่ยวข้องกับให้ชัดเจน
- ให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานและการตัดสินใจทุกขั้นตอน
- กำหนดระบบการกำกับ ควบคุม ติดตาม ประเมินผลไว้ชัดเจนทุกขั้นตอน

2. การปฏิบัติตามแผน (do-D) คือ การที่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาร่วมกันดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากรร่วมกันดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้ และในระหว่างดำเนินการมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และมุ่งเน้นประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะดำเนินการตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 28) ดังนี้

2.1 การส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข

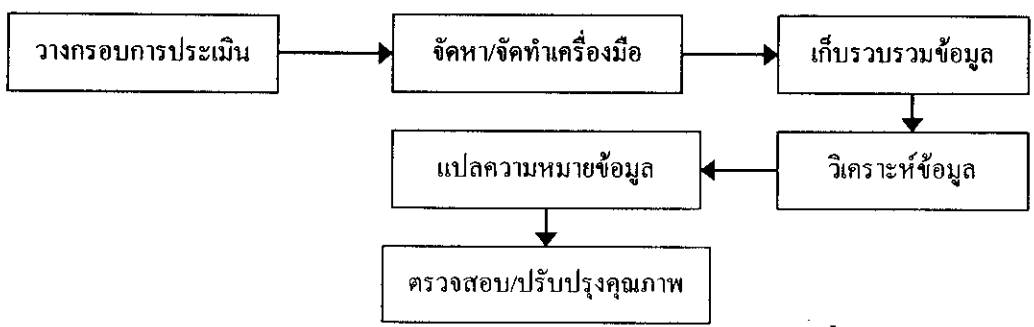
2.2 จัดตั้งอำนวยการความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 กำกับ ติดตาม คุดูแล ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม/รายหมวด/ฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินการตามแผน

2.4 ให้การนิเทศการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาในระหว่างปฏิบัติงาน ผู้บริหารต้องกำกับและติดตามว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาอะไร หากไม่เป็นไปตามแผนหรือมีปัญหาจะได้ให้การนิเทศเพื่อปรับปรุงแก้ไข การกำกับติดตามการปฏิบัติงานมีหลายวิธี เช่น สอบถามเป็นรายบุคคล จัดประชุมกลุ่ม/หมวด/ฝ่าย หรือให้แต่ละบุคคล/กลุ่ม/หมวด/ฝ่าย รายงานความก้าวหน้าของการทำงานเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน โดยรายงานปากเปล่าหรือจัดทำรายงานเสนอ เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล/กลุ่ม/หมวด/ฝ่าย และในแต่ละเดือนอาจมีการพิจารณาว่าบุคคล/กลุ่ม/หมวด/ฝ่ายใดมีผลการดำเนินงานดีเยี่ยม เป็นไปตามเป้าหมายหรือแผนที่กำหนด ซึ่งอาจมีการให้รางวัล เล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นการให้กำลังใจ

การปฏิบัติตามแผน ผู้บริหารควรให้การนิเทศเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการจัดการเรียนการสอน การประเมินตนเองและทักษะในด้านต่าง ๆ โดยผู้บริหารอาจให้การนิเทศเองหรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญแต่ละด้านมาให้การนิเทศหรือส่งบุคลากรไปฝึกอบรม

3. การตรวจสอบประเมินผล (check-C) เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาการประเมินผล เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ในระหว่างที่สถานศึกษาดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานควรมีการตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อพิจารณาว่า การดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดในแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการหรือไม่เพียงใด มีจุดอ่อน จุดแข็ง ประการใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานตัวบ่งชี้ที่กำหนดมากที่สุด และเมื่อสิ้นภาคเรียนหรือปีการศึกษาจะมีการประเมินสรุปรวม เพื่อนำผลการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินการในระยะต่อไป กิจกรรมที่ต้องดำเนินการในการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ การวางกรอบการประเมิน การจัดหา/จัดทำเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย การตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน กิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ประกอบด้วย การวางกรอบการประเมิน การจัดหา/จัดทำเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย และการตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมินดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แผนภูมิกิจกรรม การตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 30)

3.1 การกำหนดกรอบการประเมิน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 29) เป็นการกำหนดแนวทางในการประเมิน ประกอบด้วย สิ่งที่จะประเมิน ผู้ประเมิน และรูปแบบการประเมินว่าจะประเมินอะไร ใครเป็นผู้ประเมินและมีรูปแบบในการประเมิน

อย่างไรในการกำหนดกรอบการประเมินอาจพิจารณาประเด็นต่าง ๆ คือ เป้าหมาย/มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ เครื่องมือ แหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เกณฑ์การประเมิน ช่วงเวลาที่ประเมินผู้รับผิดชอบในการประเมิน

กรอบการประเมินจะต้องเชื่อมโยงกับเป้าหมายคุณภาพหรือมาตรฐานการศึกษาที่ระบุในแผนพัฒนาหรือแผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดว่าจะประเมินอะไร มีอะไรเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินการตามเป้าหมาย ตัวบ่งชี้เหล่านั้นจะต้องใช้ข้อมูลอะไร แล้วสำรวจว่าสถานศึกษานั้นมีข้อมูลนั้นแล้วหรือยัง จะนำมาใช้ได้หรือไม่ ถ้ามีข้อมูลอยู่แล้ว เช่น ข้อมูลน้ำหนัก ส่วนสูง ที่ชี้วัดสุขภาพทางกายของนักเรียนก็ไม่ต้องเก็บข้อมูลใหม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีแต่เป็นข้อมูลที่ล้าสมัยก็ต้องเก็บใหม่ โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ต้องการนั้นจะใช้เครื่องมือชนิดใดจะเก็บข้อมูลจากใครจะวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การประเมิน ช่วงเวลา ผู้รับผิดชอบในการประเมิน เพื่อสะดวกในการกำกับ ติดตามงานของคณะกรรมการและผู้บริหาร ดังภาพที่ 8

เป้าหมาย/ มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล/ ผู้ให้ข้อมูล	วิเคราะห์ ข้อมูล	เกณฑ์การ ประเมิน	ช่วงเวลา ที่ประเมิน	ผู้รับผิดชอบ การประเมิน

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการกำหนดกรอบการประเมิน การประกันคุณภาพภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 31)

3.2 จัดหาและหรือจัดทำเครื่องมือการประเมินที่ง่ายต่อการใช้และแปลความหมาย โดยคณะครูในโรงเรียนเอง การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการวัดได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด โดยอาจนำไปทดลองใช้แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ว่าได้ผลตรงกับความเป็นจริงตามการสังเกตของครูหรือไม่ ควรพิจารณาความเหมาะสมที่จะใช้เครื่องมือเหล่านั้นกับกลุ่มคนที่จะเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ต้องง่ายในการตอบ ไม่รบกวนเวลาและไม่เป็นภาระกับผู้ให้ข้อมูล ใช้คำถามให้น้อยเท่าที่จำเป็น ผลงานของผู้เรียนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ควรใช้สิ่งเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการประเมิน เครื่องมือที่สำคัญ คือ ตัวครูผู้สอน ครูควรมีแบบสังเกตแบบบันทึกพฤติกรรม หรือประเด็นหลักในการวิเคราะห์ผลงานหรือพัฒนาการของผู้เรียน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล หากข้อมูลใดมีอยู่แล้วในสถานศึกษาไม่ควรจัดเก็บใหม่ให้นำข้อมูลมาประมวลผลวิเคราะห์แล้วนำไปใช้ได้เลย ควรวางแผนการจัดเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับการทำงานปกติของสถานศึกษาให้มากที่สุด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ อาจให้ผู้ปกครองกรอกแบบสอบถามในวันที่เชิญมาประชุม การเก็บข้อมูลหากเป็นไปได้ควรเก็บจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล พิจารณากรอบการวิเคราะห์ว่า ข้อมูลแต่ละประเด็นจะวิเคราะห์ในระดับใด ระดับบุคคล ระดับห้องเรียน หรือระดับภาพรวมของสถานศึกษา ใครเป็นผู้วิเคราะห์ วิเคราะห์ในช่วงเวลาใดเพื่อจะได้นำผลมาใช้

3.5 การแปลความหมาย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ก็ต่อเมื่อสถานศึกษาได้แปลความหมายของข้อมูลโดยมีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด การกำหนดเกณฑ์การประเมินตนเองของสถานศึกษานั้น กำหนดเป็นระดับ ๆ ได้แก่ เกณฑ์ระดับบุคคล เกณฑ์ระดับห้องเรียน/ระดับชั้น/ระดับหมวดวิชาและเกณฑ์ระดับสถานศึกษา

3.6 การตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน เมื่อได้ดำเนินการประเมินตามแผนที่กำหนดจะต้องมีการตรวจสอบกระบวนการ และผลการประเมินว่า มีความเหมาะสม ถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงใด ผู้เกี่ยวข้องควรมีการประชุมร่วมกันเป็นระยะ ๆ โดยผู้บริหารควรมีการติดตามตรวจสอบในระหว่างการนิเทศและประชุมร่วมกับคณะกรรมการ เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการประเมินคุณภาพให้มีประสิทธิภาพ มีความถูกต้องและ เชื่อถือได้ โดยให้กระบวนการเหล่านี้บูรณาการอยู่ในการดำเนินงานปกติ

การประเมินผล เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นการดำเนินงานที่ผ่านมา บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ผู้บริหารและครูที่เข้าใจระบบการประกันคุณภาพอย่างถูกต้อง จะตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผล ไม่กลัวการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นการประเมินที่มุ่งเพื่อการพัฒนา ไม่ใช่การตัดสินใจถูก ผิด เป็นการประเมินงานที่ทำอยู่เป็นประจำ เครื่องมือที่ใช้ อาจเป็นสิ่งที่มียู่แล้วไม่ต้องสร้างขึ้นใหม่ เช่น สถิติที่เป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของฝ่ายบริหาร ผลงาน หรือการบ้าน ตลอดจนการทดสอบย่อยของผู้เรียนในชั้นเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ครูมีอยู่แล้ว เพียงแต่จัดเก็บให้เป็นระบบมากขึ้นเท่านั้น

การตรวจสอบประเมินผล ควรมีการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่จะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดในแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการหรือไม่เพียงใด มีจุดอ่อน จุดแข็งประการใด มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุง

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดมากที่สุด และเมื่อสิ้นภาคเรียนก็มีการประเมินสรุปรวม เพื่อนำผลมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป

3.7 การรายงานการประกันคุณภาพภายใน การรายงานการประกันคุณภาพภายใน หรือการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง รายงานประจำปี หลังจากที่ได้ดำเนินการตามแผนและได้ดำเนินการประเมินผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้สนองกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ที่มีสาระส่วนหนึ่งให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

3.7.1 การประเมินตนเอง รวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมิน ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา

การประเมินตนเอง เป็นกลไกสำคัญของระบบการประกันคุณภาพภายในที่ส่งเสริมและผลักดันให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดร่วมกันไว้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการประเมินตนเองจะเป็นข้อมูลย้อนกลับสำหรับโรงเรียน ในการวางแผนเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สาระสำคัญของการประเมินตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 จ, หน้า 1) มีดังนี้

3.7.1.1 ความหมายของการประเมินตนเอง คือ กระบวนการในการบริหารจัดการศึกษาที่ใช้ควบคุมตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน โดยมุ่งให้ทุกคนได้ประเมินการทำงานของตนเอง ในลักษณะของการตรวจสอบที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ประเมินตามภารกิจของตนเอง ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่สะท้อนการปฏิบัติงานของโรงเรียน นำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษา

3.7.1.2 ประโยชน์ของการประเมินตนเองกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการประเมินตนเองนั้น มีคุณค่าต่อการวางแผนเพื่อปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 จ, หน้า 4) ประโยชน์ของการประเมินตนเองกับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

- ผู้บริหารโรงเรียน เป็นบุคคลสำคัญในการนำโรงเรียนสู่มาตรฐานการศึกษาและความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษา ข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินตนเองเป็นการนำเสนอภาพและผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา ด้านคุณภาพการบริหารคุณภาพการเรียนการสอน เป้าหมาย มาตรการ ยุทธศาสตร์ แผนงาน งาน/โครงการ ซึ่ง

ครอบคลุมและสัมพันธ์กันในธรรมนูญโรงเรียนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

- ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษา ข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินตนเองด้านคุณภาพนักเรียนมีความสำคัญ และเป็นปัจจัยจูงใจให้ครูผู้สอนปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
- ผู้เรียนและผู้ปกครอง เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศด้านคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสามารถแสดงความพึงพอใจหรือแสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือ สนับสนุนให้โรงเรียนจัดการศึกษา สอนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนว่า สอดคล้องกับธรรมนูญโรงเรียนมากน้อยเพียงใด
- กรรมการสถานศึกษา เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินตนเองด้านผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้าของงานกิจกรรมสำคัญ ซึ่งกรรมการการศึกษาเป็นตัวแทนของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามธรรมนูญโรงเรียน ตลอดจนตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นในโรงเรียน
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินตนเองในการดำเนินงานจัดการศึกษา ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนทราบจุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียน สามารถกำหนดแนวทางการช่วยเหลือ สนับสนุนให้โรงเรียนปรับปรุงและพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาต่อไป

การประเมินตนเองมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนสู่มาตรฐานการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และเกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน

3.7.1.3 ปัญหาอุปสรรคของการประเมินตนเอง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การประเมินตนเองของโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 จ, หน้า 6) มีดังนี้

- การติดตามการประเมินในปัจจุบัน การดำเนินงานยังประสบปัญหาด้านการส่งเสริมให้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมินส่วนใหญ่ ยังไม่ยอมรับผลการประเมินที่เป็นไปในทางลบ แม้จะเป็นผลที่ค่อนข้างตรงกับสภาพความเป็นจริงก็ตาม

ทำให้การประเมินผลไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรทั้งในด้านการดำเนินงาน การพัฒนาบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณ

- ระบบการประเมินที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป เช่น ประเมินผลเพื่อให้รางวัลดี ประเมินเพื่อจัดลำดับ การประเมินแต่ละครั้งมักจะมีจุดอ่อนในเรื่องของข้อมูลที่ได้รับไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ทำให้ผลการประเมินไม่สะท้อนถึงปัญหาภายในของโรงเรียน
- การดำเนินงานติดตามประเมินผลที่ผ่านมา ยังขาดประสิทธิภาพเพราะเป็นงานหนัก ใช้เวลา และบุคลากรจำนวนมาก ต้องเก็บข้อมูลจากทั่วประเทศ ส่งมาตามลำดับชั้น มาวิเคราะห์และประเมินผล ทำให้เกิดความล่าช้า ผลการประเมินไม่ทันสมัย ใช้ประโยชน์ไม่ได้เท่าที่ควร
- ขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของการติดตามประเมิน
- เกณฑ์การประเมินยังมีปัญหา ไม่ตรง ไม่ชัดเจน
- โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการติดตามประเมินภายในหน่วยงานของตนเอง ทำให้ต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดการศึกษา
- โรงเรียนส่วนใหญ่มักจะมีปัญหา เช่น เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ มีการสอนอยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจเป็นสัดส่วนสูง ผู้นำไม่มีประสิทธิภาพ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ บุคลากรไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการประเมิน เป็นต้น

3.7.1.4 ปัจจัยเงื่อนไขสู่ความสำเร็จของการประเมินตนเอง ปัญหาอุปสรรคของการประเมินตนเองดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาด้านบุคลากรและกระบวนการจัดการภายในโรงเรียน ซึ่งสามารถป้องกันและแก้ไข โดยมีปัจจัยเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 จ, หน้า 8) ดังนี้

- การสร้างจิตสำนึก ตระหนักในความสำคัญของการประเมินตนเอง การประเมินผลภายใน (internal evaluation) หรือการประเมินตนเอง (self evaluation) ผู้ปฏิบัติงานโรงเรียนหรือองค์กรจะเป็นผู้ประเมินภารกิจของตนเอง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนางานให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นมากกว่าการให้ผู้อื่น ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเป็นผู้ประเมิน การประเมินตนเองเป็นกลไกของกระบวนการบริหารและกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีการปรับปรุงคุณภาพและควบคุมคุณภาพในการสร้างจิตสำนึก ตระหนักในความสำคัญของการประเมินตนเอง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ

- การสร้างทีมงาน/ทีมงานประเมินตนเอง แผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนดีเยี่ยม จะไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้หากไม่มีกลุ่ม/คณะ ผู้ปฏิบัติงาน คำว่า ผู้ปฏิบัติงานหรือทีมงานในที่นี้หมายถึง ครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งอาจแยกเป็นหน่วยย่อย เป็นคณะ เป็นแผนก หมวดวิชา ระดับชั้นและอื่น ๆ ร่วมกันทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ ในแต่ละหน่วยย่อยจะมีหัวหน้างานคนหนึ่งทำหน้าที่ประสานงานทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม ส่วนผู้บริหารก็จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากับทุกกลุ่ม โดยทำงานร่วมกับหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่มทุกคน

โดยปกติการสร้างทีมงานสามารถจัดทำได้ 2 ลักษณะ คือ ทีมงานถาวร ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่จะต้องร่วมกันปฏิบัติตามภารกิจประจำ ดังนั้นทีมงานถาวรจึงเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นแน่นอนแล้ว เช่น สายวิชา สายชั้นหรืออื่น ๆ ส่วนทีมงานอีกลักษณะหนึ่งเรียกว่า ทีมงานชั่วคราว เป็นกลุ่มบุคคลที่ตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติงานเฉพาะกิจ เมื่อเสร็จงานแล้วทีมงานนั้นก็สลายไป เช่น คณะกรรมการ กลุ่มคณะทำงาน/โครงการ เป็นต้น

- การทำงานประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ ระบบการติดตามประเมินผล มีความสำคัญในการดำเนินงานของทุกโรงเรียน เพื่อช่วยให้ทราบความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบที่เกิดขึ้น อันจะช่วยให้ผู้รับผิดชอบใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผน ค้นหาวิธีการปรับปรุงงานและบริหารจัดการแผนงานโครงการให้ได้ผลในระยะต่อไป ดังนั้น ระบบการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยดัชนีวัดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน โดยต้องมีแนวทางในการดำเนินงานประเมินคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนอย่างเป็นวงจร เริ่มด้วยการวางแผน (plan) จัดทำระบบฐานข้อมูล สร้างเครือข่ายโยงข้อมูล นำข้อมูลมากำหนดกิจกรรมพัฒนา จัดสรรปัจจัยที่จำเป็นต้องอย่างเหมาะสมและลงมือปฏิบัติ (do) ตามแผนงานที่วางไว้ เมื่อพบปัญหาที่ร่วมมือปรึกษาหารือหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข บันทึกผลการปฏิบัติงานและแนวทางการแก้ไขเพื่อแลกเปลี่ยนวิธีการตรวจสอบประเมินผล (check) ขณะปฏิบัติงานหรือเมื่องานสิ้นสุดจะบอกได้ว่างานบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่ หากไม่บรรลุเป้าหมายต้องมีการระดมแนวคิดเพื่อกำหนดแนวทางในกระบวนการตรวจสอบและประเมินผล จากการตรวจสอบและประเมินนี้ จะทำให้มองเห็นจุดในการลงมือแก้ไข ปรับปรุง (action) การปฏิบัติงานต่อไปจนบรรลุเป้าหมาย

- การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง โรงเรียน จัดกระบวนการหรือกลไกในการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้กรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินตนเองของโรงเรียน ทั้งในเรื่องการกำหนดเป้าหมายแผนงาน/โครงการ การบริหารงานบุคคล งบประมาณ โรงเรียนไม่อาจเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาแต่เพียงผู้เดียว ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ มีความฉับไวและยืดหยุ่นหลากหลาย โรงเรียน ต้องให้ความรู้และกระบวนการที่ถูกต้อง

- การติดต่อสื่อสาร เป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกสำหรับการสร้างความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง อคติ ความไม่ไว้วางใจและระแวงสงสัยต่อกันระหว่างกลุ่มผู้ทำการประเมินและกลุ่มผู้ถูกประเมิน การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่รวดเร็ว สม่ำเสมอ จะช่วยให้สมาชิกเกิดความเข้าใจมากขึ้น นอกจากนี้การติดต่อสื่อสารยังช่วยเสริมการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียนโดยตรง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับผลการประเมินต่าง ๆ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในลักษณะการติดต่อสองทาง (two-way communication) จะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะเพิ่มขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข พัฒนางานให้หน้าที่ของตนเองไม่เกิดบรรยากาศของการจับผิด การลงโทษกันทุกคนจะช่วยกันทำงาน

- การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานพัฒนาของโรงเรียนทุกกิจกรรม ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงาน การจัดการทรัพยากรที่ถูกต้อง เหมาะสม เป็นธรรมจะทำให้การพัฒนาโรงเรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ กระบวนการตรวจสอบประเมินจะบอกได้ว่าการใช้ทรัพยากรที่ได้จัดสรรเป็นไปอย่างมีประโยชน์คุ้มค่าเพียงใด ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีการทบทวน การจัดสรรทรัพยากรควบคู่กับการตรวจสอบควบคุมและรายงานผลการประเมินตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

หากโรงเรียนมีระบบการประเมินตนเองที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้คณะครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เร่งพัฒนากระบวนการบริหารการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเพิ่มคุณภาพผู้เรียนให้สามารถแข่งขันกับตัวเองและโรงเรียนอื่นได้ โรงเรียนก็จะพัฒนาเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนได้โดยไม่ยาก

3.7.2 รายงานประจำปี ความสำคัญของการจัดทำรายงานประจำปี (จรัส นองมาก, 2544, หน้า 80-93) ตามเจตนาของกฎหมายในมาตรา 48 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อต้องการแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหว โดยเฉพาะที่เป็นความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา เป็นการเขียนรายงานผลการประเมินตนเองในแต่ละรอบปี เพื่อให้บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลภายนอกได้รับทราบสภาพและผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษารายงานลักษณะนี้จึงแตกต่างจากการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน หรือหนังสืออนุสรณ์ของโรงเรียน เพราะเอกสารประชาสัมพันธ์หรือหนังสืออนุสรณ์มีข้อมูลเกี่ยวกับผลการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย

รายงานการประเมินตนเองประจำปีของสถานศึกษาจะต้องมีเนื้อหาครอบคลุมขอบข่ายการดำเนินงานทุกเรื่องหรือทุกมาตรฐานที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์ในการประกันคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้อ่านรายงานทราบว่าพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาในแต่ละมาตรฐานบรรลุผลมากน้อยแค่ไหน มีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้หาช่องทางปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

รายงานการประเมินตนเองที่ต้องทำเป็นประจำ ก็เพื่อจะได้รับทราบความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นระยะ ๆ กล่าวคือในรอบปีหนึ่ง ๆ สถานศึกษาจะได้รับสรุปประมวลข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานไว้ครั้งหนึ่ง และเมื่อทำเช่นนี้ติดต่อกันเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เห็นภาพความเคลื่อนไหวในแต่ละเรื่องได้ชัดเจน หรือกำหนดแผนในการแก้ปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้ดียิ่งขึ้น

รายงานประจำปีของสถานศึกษาจะต้องเสนอต่อต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก นั่นก็คือผลจากการจัดทำรายงานประจำปี จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะสนับสนุนให้มีการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นต้นสังกัด หน่วยงานการศึกษาอื่นหรือประชาชนผู้รับบริการจากสถานศึกษา และสถานศึกษาที่ได้จัดทำรายงานประเมินตนเองประจำปีอยู่แล้วก็จะสะดวกในการจัดทำสรุปรายงานและมีข้อมูลที่ครบถ้วน เพื่อการประเมินจากองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการประกันคุณภาพภายนอก

ลักษณะของรายงานโดยปกติแล้วทางสถานศึกษาอาจได้รับคำแนะนำจากต้นสังกัดเกี่ยวกับกรอบหรือประเด็นที่ควรกำหนดในรายงาน ส่วนรายละเอียดเป็นเรื่องที่สถานศึกษาไปจัดทำให้เหมาะสมตามกำลังความสามารถและทรัพยากร รูปแบบของรายงานจึงไม่ตายตัว สถานศึกษาแต่ละแห่งออกแบบนำเสนอได้ตามต้องการ

เนื่องจากรายงานประจำปีของสถานศึกษาต้องเสนอต่อหน่วยงานต่าง ๆ และเตรียมการเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก จึงควรยึดหลักเกณฑ์ในการกำหนดลักษณะของรายงานดังต่อไปนี้

3.7.2.1 ลักษณะของรายงานประจำปี ควรจะให้สอดคล้องกับรายการประเมินตนเองที่จะต้องจัดทำเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกทุกระยะ 5 ปี ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำหนด

3.7.2.2 เนื้อหาสาระในรายงาน จะต้องเขียนในลักษณะสรุปให้เห็นความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของสถานศึกษาในรอบปี หากมีรายละเอียดมากไม่สามารถบรรจุในรายงานได้ให้เขียนอ้างอิงในรายงานที่สามารถศึกษารายละเอียดได้ที่สถานศึกษา โดยไม่ต้องนำเสนอรายละเอียดทั้งหมดไว้ในรายงาน

3.7.2.3 ความยาวของรายงานมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับงานที่สถานศึกษาปฏิบัติ แต่ไม่ควรจะเกิน 30 หน้ากระดาษ A 4 ถ้าเป็นไปได้

เค้าโครงของรายงาน การจัดทำรายงานประจำปี เพื่อให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าว การกำหนดเค้าโครงของรายงานที่จะเสนอแนะสถานศึกษา จึงควรใช้ตามองค์ประกอบของเนื้อหา

ในรายงานการประเมินตนเองสำหรับรองรับการประเมินภายนอก ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนด (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2544) เพื่อความสะดวกแก่สถานศึกษาในการจัดทำสรุปรายงานการประเมินตนเองในรอบ 5 ปี เตรียมรับการประเมินภายนอกจะได้ไม่ต้องจัดทำใหม่ให้เป็นภาระกับสถานศึกษาอีก เพราะมีข้อมูลในแต่ละเรื่องอยู่แล้ว เนื้อหาในรายงานแบ่งเป็น 4 ตอน มีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน เป็นสาระที่สถานศึกษานำเสนอโดยสรุป เพื่อทราบข้อมูลที่จำเป็น มีเนื้อหาประมาณ 1-2 หน้า ส่วนรายละเอียดที่สมบูรณ์ของข้อมูลในแต่ละเรื่องจัดเก็บไว้ที่สถานศึกษา เพื่อตรวจสอบหรืออ้างอิงไม่ต้องนำเสนอทั้งหมดในรายงานนี้ ข้อมูลที่ควรระบุไว้ มีดังนี้

- 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา ระบุชื่อ ประเภท สังกัด สถานที่ตั้งของสถานศึกษา
- 1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ระบุจำนวนนักเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา ตามระดับชั้นเรียน
- 1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร ระบุจำนวนครูและบุคลากรอื่น ๆ จำแนกตามวุฒิ เพศ ประสบการณ์การทำงาน หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร ระบุลักษณะ ประเภท จำนวนของอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ งบประมาณ รายรับ รายจ่าย และการจัดงบประมาณ ตามประเภทรายจ่ายที่สถานศึกษากำหนด
- 1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ระบุรายละเอียดของชุมชนหรือประชากรในเขตบริการของสถานศึกษา จำแนกตามรายได้ อาชีพ สภาพความเป็นอยู่ ศาสนา ประเพณี แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ฯลฯ
- 1.6 เกียรติยศ ชื่อเสียง/จุดเด่นของสถานศึกษา ระบุสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของสถานศึกษา อาจเกี่ยวข้องกับเด็ก นักเรียนหรือศิษย์เก่า ครูอาจารย์ ผู้บริหาร หรือสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา

2. สภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา เป็นการเสนอเนื้อหาเพื่อแสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในประเด็นสำคัญ ๆ นั้นเป็นอย่างไร

2.1 วิสัยทัศน์ ปรัชญา และเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งได้จัดทำไว้แล้ว เป็นส่วนหนึ่งของธรรมนูญโรงเรียนหรือแผนพัฒนาโรงเรียน แต่นำเสนอเฉพาะในเรื่องที่กำหนด เพื่อแสดงให้เห็นภาพความสำเร็จในอนาคตและแนวทางที่จะดำเนินการไปสู่ความสำเร็จตามที่ต้องการในแต่ละช่วงเวลา

2.2 แนวคิดเชิงยุทธศาสตร์/วิธีการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย เป็นการเสนอกรอบความคิดในการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลัก โดยให้ความสำคัญต่อการที่จะคงสภาพสิ่งที่สถานศึกษาทำได้คืออยู่แล้ว และปรับแก้สิ่งที่คิดว่ายังบกพร่องอยู่ เนื้อหาสาระส่วนนี้ทำให้ผู้อ่านทราบว่าสถานศึกษาให้หลักหรือทฤษฎีอะไร ในการบริหารมีกิจกรรมที่สำคัญ ๆ อย่างไรบ้าง

2.3 ระบบโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาได้จัดแบ่งสายงานในการบริหารอย่างไร มีขอบข่ายการปกครองบังคับบัญชาอย่างไร มีองค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนหรือให้คำปรึกษาแก่สถานศึกษาอะไรบ้าง เข้ามามีบทบาทในส่วนไหน แต่ละหน่วยในสถานศึกษามีหน้าที่ความรับผิดชอบหรือมีสายการประสานการดำเนินงานในองค์กรอย่างไร เป็นต้น

2.4 ลักษณะของการบริหารงาน เป็นการเสนอแนวทางในการบริหารงานที่เป็นภารกิจของสถานศึกษาว่า จัดแบ่งเป็นแผนงานหรือกลุ่มงานอะไรบ้าง แต่ละกลุ่มมีเป้าหมายให้ประสบผลสำเร็จแค่ไหน วิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จมีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร ฯลฯ รายละเอียดที่น่าเสนอในส่วนนี้โดยเฉพาะที่เป็นการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนก็จะเป็นการอธิบายให้สอดคล้องกับสิ่งที่ระบุไว้ในแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ตามข้อ 2

3. ผลการประเมินตามมาตรฐานการศึกษา เนื้อหาในตอนนี้ถือว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะจะทำให้ผู้อ่านทราบว่า สถานศึกษาได้กำหนดงานหรือโครงการเพื่อสนับสนุนให้เกิดผลตามมาตรฐานที่กำหนดในแต่ละเรื่องอย่างไรบ้าง ผลการดำเนินงานจริงเป็นอย่างไร สถานศึกษาจะปรับปรุงพัฒนาให้ผลการดำเนินงานดีขึ้นได้อย่างไร สถานศึกษาจะต้องเสนอข้อมูลดังกล่าวให้ครบถ้วนในแต่ละมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษานั้น ๆ ปฏิบัติอยู่ เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานต้นสังกัดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่แตกต่างกันและมีจำนวนไม่เท่ากัน ถ้าสถานศึกษารายงานโดยยึดมาตรฐานตามที่ต้นสังกัดกำหนดอาจจะไม่สอดคล้องกับมาตรฐานของชาติ ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนด หากจะทำให้สอดคล้องกันเพื่อสะดวกของสถานศึกษาในโอกาสต่อไปตามที่กล่าวแล้ว ก็ควรจัดกลุ่มของมาตรฐานการศึกษาที่รายงานให้เป็นไปแนวเดียวกัน การรายงานผลการประเมินตามมาตรฐานการศึกษา ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับตามมาตรฐานการศึกษาชาติ แต่ให้รายงานในเรื่องที่สถานศึกษาปฏิบัติอยู่จริง โดยให้จัดหมวดหมู่ของมาตรฐานหรือเรื่องราวที่จะรายงานตามแนวทางที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา กำหนดเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. มาตรฐานที่เกี่ยวกับผู้เรียน
 2. มาตรฐานที่เกี่ยวกับครู
 3. มาตรฐานที่เกี่ยวกับผู้บริหาร และ
 4. มาตรฐานอื่น ๆ ตามสถานศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดกำหนด
- การประเมินภายนอกในรอบแรก มีหัวข้อที่ต้องรายงานในแต่ละกลุ่มดังนี้
มาตรฐานที่เกี่ยวกับผู้เรียน ประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2. ความสามารถในการคิด มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์
3. ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
4. นิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนและทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. ทักษะในการทำงานกับผู้อื่น และเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
6. สุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
7. สุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่เกี่ยวกับครู ประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีจำนวนเพียงพอ
2. สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
4. นิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนและทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 40) ได้

กำหนดมาตรฐานไว้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. มาตรฐานด้านผู้เรียน 12 มาตรฐาน
2. มาตรฐานด้านกระบวนการ 6 มาตรฐาน
3. มาตรฐานด้านปัจจัย 8 มาตรฐาน

มาตรฐานด้านผู้เรียน ประกอบด้วย 12 มาตรฐาน ดังนี้

1. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2. ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และปฏิบัติตามระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
 4. ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง มี
- วิจารณญาณและมีวิสัยทัศน์

5. ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
 6. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
 7. ผู้เรียนเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมที่งดงามของไทย
 8. ผู้เรียนรู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี
 9. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
10. ผู้เรียนมีความสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
 11. ผู้เรียนปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ สิ่งมอมเมาและอบายมุข
 12. ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
- มาตรฐานด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน ดังนี้
1. สถานศึกษามีการจัดองค์การ/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างมีระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา
 2. สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา
 3. สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน
 4. สถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครูตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
 5. สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร ตามต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
 6. สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- มาตรฐานด้านปัจจัย ประกอบด้วย 8 มาตรฐาน ดังนี้
1. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี
 2. ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ
 3. ครูมีวิญญานความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม
 4. ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 5. ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

6. สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

7. สถานศึกษามีอาคาร สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

8. ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษา

ในการเขียนรายงานผลการประเมินแต่ละมาตรฐาน จากที่สถานศึกษาปฏิบัติอยู่ตามความจริงให้สอดคล้องกับมาตรฐานชาติ จะต้องพิจารณาจากบริบทที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน เพราะสิ่งที่กำหนดในมาตรฐานชาติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะตรงกับมาตรฐานที่ต้นสังกัดกำหนด หรืออาจจะตรงกับตัวชี้คุณภาพในมาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่งที่ต้นสังกัดกำหนด หรืออาจจะตรงกับแนวปฏิบัติ หนังสือสั่งการ คำแนะนำ ฯลฯ ที่ต้นสังกัดแจ้งให้สถานศึกษาจัดทำอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การนำเสนอข้อมูลจึงจะสามารถทำได้ครอบคลุม สิ่งที่เป็นในการประเมินจากองค์กรภายนอกในโอกาสต่อไป

รายงานผลการประเมินที่สถานศึกษาเขียน โดยเฉพาะในตอนนี้จะต้องเป็นข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้องตรงตามความเป็นจริง เมื่อมีผู้มาประเมินที่สถานศึกษาก็จะอ่านรายงานการประเมินนี้แล้ว แสวงหาข้อมูลหลักฐานจากสถานศึกษาเพิ่มเติม ถ้าข้อมูลที่ได้เพิ่มไม่แตกต่างจากข้อมูลในรายงานก็ยืนยันการประเมินตามรายงาน แต่ถ้าข้อมูลในรายงานแตกต่างจากความจริงก็จะต้องปรับแก้ในรายงานการประเมินให้ตรงตามที่พบว่าเป็นจริง เป็นต้น การเขียนรายงานได้ครอบคลุมชัดเจน ถูกต้องตามความเป็นจริงก็จะเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของงานที่ทำอยู่ได้เป็นอย่างดี

สาระสำคัญที่ระบุในรายงานผลการประเมินแต่ละมาตรฐาน จะต้องทำให้ผู้อ่านเห็นภาพการดำเนินงานภายในสถานศึกษา ที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สามารถมองเห็นสิ่งที่สถานศึกษาปฏิบัติได้อย่างชัดเจน การจะจัดทำให้บรรลุผลตามเจตนาดังกล่าว สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงสิ่งที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพัฒนาคุณภาพ หรือมิติที่ใช้ในการจัดอันดับคุณภาพมาเป็นกรอบในการบรรยายสภาพของแต่ละเรื่องคือ ความตระหนัก (awareness) ความพยายาม (attempt) และความสำเร็จ (achievement) ของสถานศึกษาในการดำเนินการเรื่องนั้น ๆ

4. การพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต เป็นการนำเสนอภาพการดำเนินงานโดยสรุปเท่าที่ผ่านมาแสดงให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็งของการดำเนินงาน แนวทางที่จะดำเนินการต่อไปรวมทั้งเงื่อนไขที่จะปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ข้อเขียนในส่วนนี้เปรียบเสมือนความมุ่งมั่นที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการต่อไป เป็นการสร้างศรัทธาให้กับผู้รับบริการได้ดียิ่งขึ้น

ประเด็นที่ควรนำมาเขียนในงานตอนนี้ มีดังนี้

1. สรุปผลการประเมินคุณภาพที่ผ่านมา เป็นการนำเสนอผลโดยสรุปเกี่ยวกับการประเมินตามมาตรฐานที่เป็นจุดเน้นว่าในแต่ละกลุ่มประสบผลสำเร็จเป็นที่พึงพอใจในเรื่องใดบ้าง ยังไม่เป็นที่พึงพอใจในเรื่องใดบ้าง เพื่อให้เห็นเป็นภาพรวมของสถานศึกษา

2. จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อวิเคราะห์และแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นปัจจัยของความสำเร็จ ความล้มเหลว หรือจุดแข็ง จุดอ่อนของสถานศึกษามีอะไรบ้าง จำแนกเป็นข้อ ๆ จะได้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานต่อไป

3. แนวทางพัฒนาสถานศึกษา โดยนำข้อมูลจากข้อ 1 และข้อ 2 มาประกอบการพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไร เพื่อสามารถคงสภาพสิ่งที่น่าพึงพอใจไว้ และในขณะเดียวกันสามารถปรับแก้สิ่งที่ยังไม่เป็นที่พอใจให้กลายเป็นน่าพอใจได้ ข้อมูลที่เสนอในส่วนนี้ควรมีเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะไม่ใช่ออกแบบงานหรือโครงการที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอยู่ตามปกติในแผนพัฒนาของสถานศึกษา

4. สิ่งที่ต้องการรับความช่วยเหลือ เป็นเงื่อนไขที่สถานศึกษาต้องการขอรับการสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ เช่น ความช่วยเหลือด้านทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ด้านการปรับปรุงแก้ไข ระเบียบ กฎหมาย แนวปฏิบัติที่ได้คล่องแคล่วยิ่งขึ้น ด้านคำแนะนำให้ความรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารหรือดำเนินกิจการได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่สิ่งที่สถานศึกษาระบุเพื่อขอความช่วยเหลือดังกล่าวต้องเป็นเรื่องที่ไม่สุดวิสัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพอที่จะตอบสนองได้ตามสมควร

การใช้ผลจากรายงาน รายงานประจำปีของสถานศึกษาควรจะใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อการปรับปรุงพัฒนางานของสถานศึกษา ข้อมูลที่ปรากฏในรายงานก็คือ สิ่งที่เป็นสภาพจริงของสถานศึกษานั้น ๆ ว่าดำเนินการอยู่ในลักษณะไหน เรื่องใดที่ได้สำเร็จ เรื่องใดที่ยังทำไม่สำเร็จ มีปัญหาอุปสรรคอะไร ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร งานส่วนนี้เป็นเรื่องของการศึกษาวิจัย (research) การนำผลจากรายงานมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของสถานศึกษาเองหรือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนเพื่อปรับปรุงแก้ไขเป็นเรื่องของการพัฒนา (development) การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยทั้งการวิจัยและการพัฒนา (research and development) หรือ R&D เกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน

รายงานประจำปีของสถานศึกษา ที่กฎหมายกำหนดให้เสนอหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน ก็เพื่อหวังให้เกิดผลในการพัฒนา กล่าวคือ ต้นสังกัดจะได้ส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรตามความต้องการของสถานศึกษา แม้ไม่ได้ครบทุกเรื่องก็ในบางเรื่องที่จะให้การสนับสนุนได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รับทราบข้อมูล ช่วยประสานงานหรือสนับสนุนในบางเรื่องได้ตามภารกิจของหน่วยงานนั้น สาธารณชน โดยเฉพาะ ผู้ที่รับบริการจากสถานศึกษาก็อาจช่วยเหลือสิ่งที่สถานศึกษาขอร้องได้ตามกำลัง ในการขอความช่วยเหลือจากองค์กรอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาได้อีกด้วย หรือแม้กระทั่ง การได้คอยเป็นหูเป็นตา ติดตามการปรับปรุง พัฒนาของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามที่ระบุใน รายงานก็ถือว่าเป็นประโยชน์เช่นกัน

การจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษา ถ้าพิจารณาในกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ข้อมูลจากรายงานเป็นพื้นฐานเพื่อการปรับปรุงพัฒนาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ การดำเนินงานของสถานศึกษาในขั้นตอนนี้จึงเป็นการดำเนินงานเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา มากกว่าที่มุ่งปฏิบัติเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย ผลที่สถานศึกษามีการดำเนินการเรื่องนี้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงเป็นผลพลอยให้จากการดำเนินการของสถานศึกษาที่ทำให้สถานศึกษาได้ปรับปรุงพัฒนาอยู่อย่าง ต่อเนื่อง

การรายงานผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนและมีการประเมินผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในช่วงปลายปีการศึกษาจะต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เพื่อเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้รับทราบ ได้แก่ บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้ปกครองหรือชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และผู้ประเมินภายนอก

รายงานผลการประเมินและเนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อสาร ควรมี 2 แบบ ขึ้นอยู่กับกลุ่มรับข้อมูล แบบแรก เป็นการรายงานที่มีรายละเอียดครบถ้วน เน้นในเชิงวิชาการเพื่อใช้สำหรับ รายงานหน่วยงานต้นสังกัดและผู้ประเมินภายนอก ส่วนแบบที่สอง เป็นการรายงานสรุปเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ปกครองและชุมชน โดยนำเสนอในลักษณะการบรรยายใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีความยากไม่มาก ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองรับรู้ข้อมูลของสถานศึกษาได้มากขึ้น

รายงานการประเมินตนเอง (self study report: SSR) หรือรายงานประจำปีของ
สถานศึกษามีเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ ที่นำเสนอในรายงาน ควรมีหัวข้อดังภาพที่ 9

ข้อมูลทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> • ประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา • สถานที่ตั้ง สังกัด หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน • โครงสร้างการบริหารและบุคลากร • ข้อมูลนักเรียน • งบประมาณ • ข้อมูลสภาพชุมชน
วิสัยทัศน์	<ul style="list-style-type: none"> • วิสัยทัศน์ • เป้าหมาย • มาตรฐาน • แผนงานการดำเนินงาน
ผลการประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> • ผลการประเมินตามตัวบ่งชี้ของมาตรฐาน • จุดเด่น จุดด้อย ผลแนวทางแก้ไข
สรุปผลการประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> • ผลการประเมินด้านปัจจัย กระบวนการและผลผลิตที่เน้น <ul style="list-style-type: none"> - จุดเด่น (เงื่อนไขของความสำเร็จ) - จุดด้อย (สาเหตุและแนวทางการปรับปรุง)
ภาคผนวก	<ul style="list-style-type: none"> • กรอบแนวคิดหลัก • เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาพที่ 9 แผนภูมิสาระสำคัญของรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี (สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข. หน้า 15)

จากภาพที่ 11 แผนภูมิสาระสำคัญของรายงานประจำปี เนื้อหาสาระที่นำเสนอใน
รายงาน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข. หน้า 15) ควรมีรายละเอียด
ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา เช่น ประวัติและความเป็นมาของสถานศึกษา สถานที่
ตั้ง สังกัดรูปแบบ/หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน โครงสร้างการบริหาร ข้อมูลผู้บริหารและ
บุคลากร ข้อมูลนักเรียน งบประมาณ ข้อมูลสภาพชุมชน อาชีพและรายได้ของประชากร
ผู้ปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ

2. วิสัยทัศน์ เป้าหมาย มาตรฐาน และแผนงานของสถานศึกษา

3. ผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ โดยแต่ละตัวบ่งชี้ควรรายงานเกี่ยวกับเป้าหมายการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย และผลการดำเนินงานอาจจะนำเสนอข้อมูล/หลักฐานสนับสนุนผลการดำเนินงานนั้น ๆ ด้วยก็ได้ นอกจากนี้ในแต่ละมาตรฐานควรนำเสนอ จุดเด่น จุดด้อย ที่ต้องปรับปรุงและแนวทางแก้ไข

4. สรุปผลการประเมินของมาตรฐานแต่ละด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย โดยในแต่ละด้านควรบอกจุดเด่น เงื่อนไขของความสำเร็จ จุดด้อย สาเหตุและแนวทางการปรับปรุงด้วย

5. ภาคผนวก อาจมีการรายงานเกี่ยวกับวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล เก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้จัดทำรายงานการประกันคุณภาพภายใน ควรเป็นแกนนำหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลพอสมควร ซึ่งจะทำได้ไปเรื่อย ๆ ก่อนสิ้นปีการศึกษา ไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงสิ้นปีการศึกษา เพราะจะทำให้จัดทำรายงานไม่ทันกำหนดเวลาที่จะต้องส่งหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

4. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (action-A) ผลการประเมินสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร และใช้ในการวางแผนต่อไป รวมทั้งจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญ ๆ ให้เป็นปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร ในระหว่างดำเนินการมีการตรวจสอบประเมินผลทั้งในระดับรายบุคคลหรือระดับชั้นหมวดวิชา ผู้บริหารและบุคลากรสามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการทำงานของตนเอง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่กำหนด

4.2 การวางแผนในระยะต่อไป นำผลการประเมินไปใช้ในภาคเรียนหรือปีการศึกษาต่อไป ควรมีการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุงของสถานศึกษา หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขโดยให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของโรงเรียนตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้นจะให้ผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครองชุมชนและสังคมในระบบการดำเนินงานจะประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การควบคุมคุณภาพ

การศึกษา ได้แก่ การกำหนดมาตรฐาน การพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานโดยการจัดทำแผน
 ดำเนินการ ชั้นตอนที่ 2 คือ การตรวจสอบและการปรับปรุง ได้แก่ การตรวจสอบภายใน
 การตรวจสอบภายนอก และการช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียน และชั้นตอนที่ 3 คือ
 การประเมินคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การประเมินตนเอง และหน่วยงานภายนอกประเมิน ซึ่งจาก
 กิจกรรมการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพทั้ง 3 ชั้นตอนดังกล่าว จำเป็นต้องมีการนำเอาข้อ
 มูลสารสนเทศมาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน
 ปัญหา หรือหาจุดพัฒนา เพื่อจัดทำเป็นแผนแม่บท/แผนปฏิบัติการ หรือแผนงานให้ดำเนินไปตาม
 เป้าหมายที่ต้องการ โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดปรัชญาการศึกษา ธรรมนูญโรงเรียน แผนปฏิบัติงาน
 ประจำปี เป็นต้น และในระหว่างการดำเนินงานของโรงเรียน ผลจากการดำเนินงานจะทำให้
 ได้ข้อมูลสารสนเทศที่บ่งบอกถึงคุณภาพ ความสามารถและศักยภาพของโรงเรียน ที่จะสามารถนำ
 มาใช้เพื่อการเปิดเผยต่อสาธารณชน รายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือรองรับการประเมินจาก
 องค์กรภายนอก ซึ่งถือเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบและรับรองคุณภาพของสถานศึกษาต่อไป

ผลสำเร็จของการประกันคุณภาพภายใน

ผลสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา วัดได้จากตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จ
 ของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,
 2543, หน้า 17)

ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
2. การทำงานเป็นทีมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
3. การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
4. การกำหนดผู้รับผิดชอบ
5. การประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
6. การบริหารงานตามระบบ PDCA
7. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพให้เป็นระบบงานปกติ
8. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
9. ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จะประสบผลสำเร็จได้ต้องคำนึงถึงเงื่อนไข
 สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข, หน้า 11) ต่อไปนี้

1. ผู้บริหารตระหนักเห็นความสำคัญ ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำกับ
 ทีมงานในสถานศึกษา

2. บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายได้รับการเตรียมความพร้อม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ร่วมคิดร่วมทำกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3. สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดูแล ติดตามและกำกับกำกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

คว้งบ่งชี้ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาพิจารณาในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพภายในจะเป็นสิ่งที่อยู่ในกระบวนการบริหารการทำงานตามปกติ แต่ในสภาพปัจจุบันยังมีสถานศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่ยังทำไม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 53) จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแกนหลักในการบริหารและดำเนินการร่วมกับแกนนำอื่น ๆ เพื่อช่วยผลักดันส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้บุคลากรภายในสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายนอกมาร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาระบบการประเมินตนเองของสถานศึกษาให้ผสมผสานกับการวางแผน การดำเนินงานและการปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้เป็นระบบครบวงจร รวมทั้งการกำกับดูแลให้มีการดำเนินงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

ภาวะผู้นำและความตระหนักของผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในแบบใดก็ตาม ถ้าจะทำให้สำเร็จผู้บริหารจะต้องเห็นความสำคัญ เข้ามาบริหารจัดการและมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น คอยติดตาม กำกับดูแล ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง

2. ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม

การประกันคุณภาพภายใน เป็นเรื่องของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา มิใช่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ และมีใช่เป็นการดำเนินการแบบต่างคนต่างทำ แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและมีความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจต่าง ๆ ของสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ ด้านบริหาร กิจกรรมนักเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาที่ต้องการ โดยจะต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงาน ออกแบบการประเมินตนเองและช่วยกันทำ พัฒนาปรับปรุง โดยแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือ และฟังพาดูอาศัยซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นทีมจะทำให้บุคลากรรู้สึกอบอุ่นสบายใจ เพราะมีเพื่อนร่วมทาง ถ้าสถานศึกษามีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็ง ก็จะทำให้การประกันคุณภาพภายในมี

ความต่อเนื่องและยั่งยืน ถึงแม้จะเปลี่ยนผู้บริหารหรือนุคลากรบางคนก็ยังดำเนินการต่อไปได้ เพราะทีมงานยังอยู่

3. ยุทธศาสตร์สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจ

การที่สถานศึกษาจะมีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งได้นั้น ทุกคนในทีมจะต้องมีความตระหนัก มองเห็นความสำคัญของการประเมินตนเองว่า เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน คุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจำเป็นต่ออนาคตของสถานศึกษาและประเทศชาติ รวมทั้งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจว่า การประเมินตนเองก็คืองานในหน้าที่นั่นเอง ไม่ใช่งานที่เป็นภาระเพิ่มเติม นอกจากนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพภายในด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้บุคลากรของสถานศึกษา โดยการจัดประชุมชี้แจง ฝึกอบรม การเรียนรู้จากเอกสาร คู่มือต่าง ๆ โดยผู้บริหารก็ต้องแสดงความตระหนักให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่างและเข้ามามีส่วนร่วม

4. ยุทธศาสตร์การกำหนดผู้รับผิดชอบ

ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาที่ร่วมกันทำงานเป็นทีม จำเป็นจะต้องมีผู้ที่รับผิดชอบในการประสานและกำกับ ติดตาม ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมั่นใจในการดำเนินงาน จึงควรมอบหมายให้มีคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อเป็นตัวกลางในการประสาน กำกับ ดูแล ให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในและการดำเนินการให้เชื่อมโยงกัน โดยคณะกรรมการดังกล่าวอาจใช้คณะกรรมการที่สถานศึกษามีอยู่แล้ว หรือในกรณีที่ยังไม่มีกรรมการใดๆ เลย ก็อาจตั้งขึ้นมาใหม่ โดยพิจารณาตามโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา เพื่อรับผิดชอบการประกันคุณภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ เป็นต้นว่า ฝ่ายวิชาการรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพของครู กระบวนการเรียนการสอนและผู้เรียน ฝ่ายบริหารรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพของบุคลากรฝ่ายบริหารและกระบวนการบริหาร ในขณะที่เดียวกันก็มีคณะกรรมการกลางประสานการดำเนินงานในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและผู้แทนของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ

5. ยุทธศาสตร์การวางแผนและกำกับดูแล

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายใน จำเป็นจะต้องมีการวางแผนและกำกับดูแลที่เป็นระบบ เพื่อให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผนกำกับดูแลและจัดให้มีการประชุมตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรายงานความก้าวหน้าของงานที่ทำไปแล้ว และช่วยกันพัฒนางานที่จะทำต่อไป

6. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา นอกจากจะทำงานกันเป็นทีมระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาเองแล้ว ควรจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองชุมชน หน่วยงานในเขตพื้นที่และหน่วยงานที่กำกับดูแลในส่วนกลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นการระดมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อช่วยกันพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

นอกจากนั้น ควรมีการประชุม ปรึกษาหารือกับสถานศึกษาอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพราะทำให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และช่วยให้สถานศึกษามีโลกทัศน์ที่กว้างมากขึ้น ก่อให้เกิดแนวคิดและแนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นกลไกในการกระตุ้นให้สถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า เพื่อตามให้ทันคนอื่นอีกด้วย จึงควรที่สถานศึกษาจะมาประชุมและปรึกษาหารือร่วมกัน อาจเป็นภาคเรียนหรือปีละ 1 หรือ 2 ครั้ง

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา สภาพและปัญหาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายใน มีดังนี้

1. ตำแหน่ง

ตำแหน่งผู้บริหารและครูผู้สอน เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายใน มีผลการวิจัยต่อไปนี้

สมศักดิ์ มั่นสวัสดิ์ (2539, หน้า 16) ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหารในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า สภาพการบริหารงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา 6 ด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านการบริหารงานบุคลากร การบริหารกิจการนักเรียน การบริหารงานธุรการการเงิน การบริหารงานอาคารสถานที่ และการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในด้านการบริหารงานวิชาการ ไม่แตกต่างกัน

พิมลพร รอดเรืองศรี (2539, หน้า 65) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 390 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร 750 คน และครูผู้สอน 315 คน ศึกษาใน 5 ด้าน คือ การวางแผนบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การนิเทศการศึกษา และการวัดผลประเมินผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในแต่ละด้านและโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

สุพรรณี พรหมวัง (2542, หน้า 156) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการ พบว่า โดยส่วนรวมมีปัญหาการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีเพียง 1 ด้านที่ผู้บริหารและครูวิชาการมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างกัน คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน

จากผลการวิจัยดังกล่าว ตำแหน่งการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอนน่าจะมีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้

วิชัย ตรีเล็ก (2542, หน้า 184) ได้ศึกษาวิจัย ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบบริหาร ISO 9000 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบริหาร ISO ปานกลาง ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันผู้บริหารมีความคิดเห็นในระดับมาก ครูผู้สอนมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารและครู จำแนกตามตำแหน่งทางราชการ อายุ และวุฒิการศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้บริหารสูงกว่าครูผู้สอนทุกด้าน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มากกว่าครูผู้สอน ประกอบกับเป็นผู้กำหนดนโยบายและปฏิบัติงานโดยอิสระเยียบ กฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด ส่วนครูผู้สอนทำหน้าที่สอน โดยลักษณะงานที่แตกต่างกัน ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน

จากผลการวิจัยทำให้คาดว่า ตำแหน่งการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอน น่าจะมีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้

2. ขนาดของโรงเรียน

ขนาดของโรงเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับในการประกันคุณภาพภายใน เพราะจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความพร้อมในด้านทรัพยากรการบริหารที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน พัฒนานักเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนขนาดใหญ่ย่อมจะมีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีงบประมาณ บุคลากร การส่งเสริม สนับสนุน มีวัสดุครุภัณฑ์ สื่อการเรียนการสอน มีการนำนวัตกรรมไปใช้ในการสอน ขนาดของโรงเรียนเป็นตัวแปรที่จะสร้างความต่างในพฤติกรรมการทำงานของผู้บริหารและครูผู้สอน คังผลการวิจัยต่อไปนี้

จิรศักดิ์ จันทร์ช่วงโชติ (2538) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเขตการศึกษา 11 โดยพิจารณาตามขนาด โรงเรียนพบว่า ผู้บริหารในโรงเรียนแต่ละขนาดมีการปฏิบัติงานโดยรวม ทุกด้านและแต่ละด้านอยู่ในเกณฑ์มาก ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษปฏิบัติงานธุรการได้ในระดับมากที่สุด และพบว่าโรงเรียนขนาดต่างกัน ปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 46-47) ได้ศึกษาการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทั่วประเทศ จำนวน 31,419 โรงเรียน พบว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ผ่านทุกมาตรฐาน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ปริมาณการผ่านมาตรฐานและขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก กล่าวคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ผ่านมาตรฐานสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ในเกือบทุกระดับการศึกษา

กรมวิชาการ (2540) ได้ศึกษาศักยภาพของนักเรียนทั่วประเทศ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12,969 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11,327 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8,973 คน โดยเปรียบเทียบระดับศักยภาพของนักเรียนตามขนาดโรงเรียน พบว่า ระดับชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีศักยภาพรวมสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีศักยภาพรวมสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง

สารภี ชูบุญพงษ์ (2542, หน้า 102) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสถานภาพของผู้บริหารโรงเรียน และตัวแปรสภาพของโรงเรียนกับการบริการชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า บริการชุมชนโดยภาพรวมของโรงเรียนสัมพันธ์กับตัวแปรด้านขนาดของโรงเรียน ความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์เพื่อการบริหารชุมชน

ความร่วมมือจากเอกชน/ชุมชน ความร่วมมือจากผู้นำศาสนาและความร่วมมือจากทุกส่วนราชการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาคารสถานที่ สัมพันธ์กับขนาดโรงเรียนและความร่วมมือทางศาสนา ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีความสัมพันธ์กับขนาดโรงเรียน

เกียรติศักดิ์ ทันจันทร์ (2543) ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร โดยศึกษาผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 200 คน เพื่อศึกษาปัญหาและเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียน จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน คือ มาตรฐานคุณภาพนักเรียน มาตรฐานการเรียนการสอน และมาตรฐานการบริหาร ปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับน้อย และมีบางรายการที่แตกต่างกัน เช่น ด้านการบริหาร ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกัน 1 รายการ คือ การจัดข้อมูลสารสนเทศได้ครบถ้วนตามภารกิจงานและตรงตามความต้องการ

ดวงดาว ทองพ่อง (2545, หน้า 108) ศึกษาสภาพและปัญหาการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพและปัญหาการประกันคุณภาพภายใน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยดังกล่าว ขนาดโรงเรียนน่าจะมีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกขนาดของโรงเรียนเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้

3. ประสพการณ์ในการทำงาน

ประสพการณ์การทำงานเป็นจำนวนของปริมาณ ประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานประเมินโดยจำนวนและความหลากหลายของตำแหน่งการบริหารดูแล รับผิดชอบ และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานกับแต่ละตำแหน่ง เพื่อที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสพการณ์การทำงานเป็นปัจจัยหรือตัวแปรที่น่าสนใจ และสำคัญยิ่ง เนื่องจากประสพการณ์เป็นผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร (ชงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์, 2533, หน้า 54) ประสพการณ์ทำให้บุคคลได้มีโอกาสได้เรียนรู้ทำความเข้าใจ มองเห็นปัญหาได้ชัดเจน ถูต้องตามหลักความเป็นจริง ทำให้เกิดทักษะและเจตคติที่ดี ในการปฏิบัติงานยังมีประสพการณ์การทำงานมากขึ้นเท่าใดยิ่งส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะว่าประสพการณ์การทำงานมากขึ้นเท่าใด ยิ่งส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะว่าประสพการณ์การทำงานเป็นการสะสมทักษะในการทำงานที่ดี ยิ่งปฏิบัติงานเป็นระยะเวลานานหรือมีความอาวุโสมากขึ้นเท่าใด ก็จะพบว่ามีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานมากขึ้นเท่านั้น การที่ครูมี

ประสบการณ์ และปฏิบัติการสอนมานานจะมีทักษะและมีความชำนาญ จนสามารถนำมาปรับ การดำเนินงานให้เกิดผลดีแก่หน่วยงานได้ ดังที่ผลการศึกษาของสุจิตรา จรจิตร (2532 หน้า 80) ที่พบว่า ครูที่มีอายุราชการมาก หรือการได้รับซีสูง ก็ยังจะทำให้สามารถนำประสบการณ์มาช่วย ดำเนินงานให้สำเร็จ ลุล่วงแก่หน่วยงานมากขึ้นเท่านั้น และสอดคล้องกับอัมพรศรี เอี่ยมตระกูล (2542) ได้ทำการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีปัญหา การบริหารงานระดับก่อนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศและงานวิจัยในต่างประเทศที่กล่าวต่อไปนี้ ไม่ได้เป็นงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องโดยตรงกับการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนระดับประถมศึกษา แต่เป็นงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ดังต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 46-47) ได้ศึกษา การประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทั่วประเทศ จำนวน 31,419 โรงเรียน พบว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ผ่านทุกมาตรฐาน จำแนก ตามขนาดของโรงเรียน ปริมาณการผ่านมาตรฐานและขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก กล่าวคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ผ่านมาตรฐานสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ในเกือบทุกระดับ การศึกษา มาตรฐานระดับประถมศึกษาที่มีโรงเรียนผ่านมากที่สุด คือ มาตรฐานที่ 5 โรงเรียน เกณฑ์ เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนได้บรรลุเป้าหมายและได้เรียนอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 80) มาตรฐานที่มีโรงเรียนผ่านน้อยที่สุดคือ มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรได้สอดคล้อง กับนักเรียนและท้องถิ่น (ร้อยละ 26)

สมบูรณ์ ชูสินธุ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน มัธยมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนมีการบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมทุกด้านและในแต่ละ ด้านอยู่ในระดับมาก มีการบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมทุกงาน และในแต่ละด้านอยู่ในแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นงานด้านโรงเรียน และชุมชนไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาในแต่ละงานพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดต่างกัน มีการบริหารงาน 5 งาน ได้แก่ งานบริหารทั่วไป งานธุรการ งานวิชาการ งานปกครองนักเรียน และงานบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รณศ กิษฐ์เรือง (2539, หน้า 130) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่ ปฏิบัติการบริหารงานวิชาการในแนวทางและวิธีการประกันคุณภาพมาก ส่วนโรงเรียนที่ไม่เข้าร่วมโครงการ พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกขนาดกลางและขนาดใหญ่ ปรากฏว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ และโรงเรียนที่ไม่เข้าร่วมโครงการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เข้มทอง ศิริแสงเลิศ (2540) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลงานวิจัยพบว่า ระบบที่โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนได้ใช้ประกันคุณภาพการศึกษา คือ ระบบประกันคุณภาพเน้นการควบคุมการปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชา และใช้ปฏิทินการศึกษาเป็นเกณฑ์วัดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีการวางแผนปฏิบัติงานระยะ 1 ปี มากที่สุด และพบว่าประสิทธิผลของระบบประกันคุณภาพการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพของกระบวนการบริหารโรงเรียน ด้านคุณภาพนักเรียน และด้านคุณภาพของการบริการ ไม่พบว่าโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนแห่งใดมีประสิทธิผลครบทั้ง 3 ด้าน

กรมวิชาการ (2540) ได้ศึกษาศักยภาพของนักเรียนทั่วประเทศ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12,969 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11,327 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8,973 คน โดยเปรียบเทียบระดับศักยภาพของนักเรียน ตามขนาดโรงเรียน พบว่า ระดับชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีศักยภาพรวมสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีศักยภาพรวมสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง

สุพัฒน์ พรมวัง (2542, หน้า 156) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการ พบว่า สภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าขนาดของโรงเรียนและตำแหน่งของผู้ปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพ โดยรวมไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ปัญหาการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีเพียง 1 ด้านที่ผู้บริหารและครูวิชาการมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างกัน คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน

วิชัย ตรีเล็ก (2542, หน้า 181-188) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบบริหาร ISO 9000 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

ทั้งผู้บริหารและครุมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ ISO 9000 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันในโรงเรียน ความพร้อมและความเป็นไปได้ในการนำระบบบริหาร ISO 9000 มาใช้ในโรงเรียน ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครุที่มีต่อการประกันคุณภาพ โดยใช้ระบบ ISO 9000 พบว่า มีความเห็นต่างกัน เมื่อจำแนกตามตำแหน่งทางราชการ อายุและวุฒิการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ ขาดแคลนบุคลากรในการดำเนินงาน บุคลากรไม่มีเวลา บุคลากรไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือ ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ISO 9000 แก่บุคลากรในโรงเรียน

อัมพรศรี เอี่ยมตระกูล (2542) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงาน ในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีปัญหาการบริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เกียรติศักดิ์ พันจันทร์ (2543, หน้า 121) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่าโดยเฉลี่ยมีปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามขนาดโรงเรียน วุฒิกการศึกษา และประสบการณ์ของผู้บริหาร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สมจิตร แก้วนาถ (2543) ได้ศึกษาการพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพ การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของกองทัพอากาศ โดยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ผู้ปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมจำนวน 17 คน ใช้เวลา 5 วัน เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในสาระเนื้อหาของระบบการประกันคุณภาพ ผลการสัมมนาพบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในระบบการประกันคุณภาพ มีเจตคติที่ดีต่อระบบการประกันคุณภาพ และสามารถพัฒนาเอกสารหลักสูตรได้ตามที่ระบบการประกันคุณภาพกำหนดไว้และได้ศึกษาระดับความคิดเห็นของบุคลากรผู้เกี่ยวข้องทุกระดับเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการใช้ระบบการประกันคุณภาพ การพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรม พบว่ามีความเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด แสดงว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง

สมกุล ฉาวรกิจ (2543) ได้ศึกษารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ พบว่า การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ มี 4 องค์ประกอบหลัก คือ การบริหารและการจัดการการเรียน การสอน อาจารย์และบุคลากร นักศึกษาและบัณฑิต มีองค์ประกอบย่อย 38 องค์ประกอบ

ผู้บริหารและอาจารย์เห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก และตัวบ่งชี้คุณภาพ 112 ตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสมระดับปานกลางและมาก และพบว่ารูปแบบการประกันคุณภาพ ประกอบด้วย หลักการประกันคุณภาพระบบและกลไกการบริหารการประกันคุณภาพ วิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด สามารถนำไปใช้ได้ดีมาก

ดวงดาว ทองส่อง (2545, หน้า 108) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อสภาพการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการประกันคุณภาพภายใน โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับน้อย ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาในการประกันคุณภาพภายใน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้บริหารและครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการประกันคุณภาพภายใน โดยรวมและรายด้าน ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้บริหารและครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาในการประกันคุณภาพภายในแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับรายงานการประกันคุณภาพภายใน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมการประกันคุณภาพภายในและการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดต่างกันไม่แตกต่างกัน

ปัญญา ปรารค์ทอง (2545, หน้า 118-122) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า สภาพการดำเนินงาน การควบคุมคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน และด้านการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐาน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาการดำเนินงานการควบคุมคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้าน การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐาน มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย และสภาพการดำเนินงาน โรงเรียนขนาดกลางมีสภาพการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่มีสภาพการดำเนินงานไม่แตกต่างกับโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก ปัญหาการดำเนินงาน พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมี ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยในต่างประเทศ

เอ็มซอลลา (Msolla, 1999, p. 15-A อ้างอิงจาก เกศนา พันทาเดช, 2543, หน้า 57) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินการใช้ทักษะการบริหารงานและความรู้ของครู-ผู้บริหารวิทยาลัยในแทนซาเนีย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่ครูและผู้บริหารเผชิญในการปฏิบัติงานทั้งหมดเฉลี่ยแล้ว อยู่ในเกณฑ์ขั้นต่ำ และภาระงานที่ปฏิบัติมี 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงินและโครงการพึ่งพาตนเอง ด้านการจัดการวัสดุและทรัพยากร ด้านสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจการนักศึกษา ด้านการบริหารบุคลากร และด้านการวางแผนและพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า งานที่ปฏิบัติได้ยากที่สุดตามลำดับมีดังนี้ ด้านการจัดการวัสดุและทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ ด้านการเงินและโครงการพึ่งพาตนเอง ด้านการบริหารบุคลากร และด้าน หลักสูตรและการเรียนการสอน

ปีเตอร์ (Peter, 1993 อ้างอิงจาก สมจิตร แก้วนาค, 2543, หน้า 75) ได้นำเสนอแนวคิดและกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษาในประเทศออสเตรเลีย โดยในขั้นแรกกล่าวถึงความจำเป็นของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันและอนาคตชี้ให้เห็นว่าคุณภาพมีความสำคัญต่อการศึกษาอย่างยิ่ง จากนั้นได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาโดยยึดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาการเรียนรู้อย่างชัดเจน ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม มีการตัดสินใจโดยใช้ฐานข้อมูลที่มีคุณภาพ กำหนดระบบและวิธีการควบคุมคุณภาพทั้งในส่วนของกระบวนการและผลลัพธ์และมุ่งมุ่งให้สถานศึกษาเป็นเสมือนองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีกระบวนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีการวางแผนการจัดการดำเนินงานคุณภาพเชิงรุก และได้มีการสรุปการประกันคุณภาพการศึกษาว่า ไม่สามารถรับประกันคุณภาพของตัวผู้เรียนได้แต่กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาสามารถใช้เป็นวิธีการที่จะนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องได้

เมอร์เรย์ (Murray, 1996, p. 269 อ้างอิงจาก สมจิตร แก้วนาค, 2543, หน้า 46) ได้ศึกษาศึกษาภาพของชุมชนออสเตรเลีย ต่อการใช้ระบบบริหารคุณภาพ TQM โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำต่อการพัฒนาการฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า จุดเน้นสำคัญของโรงเรียนคือการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ การใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การพัฒนาทีมงาน ความร่วมมือ จะสามารถพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ การร่วมมือของทีมงาน ควรให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการมอบอำนาจบทบาทและมอบหมายความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม ผลการวิจัยให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ การจัดการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาทีมงานที่มีคุณภาพ

พัฒนาวัฒนธรรมของความร่วมมือในการทำงานส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

ฟอสเตอร์ (Foster, 1995, p. 1242-A) ศึกษาความเป็นไปได้ ในการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนในการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางที่จะทำให้เด็กเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ รวมถึงภาพยนตร์ สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่เด็กได้รับรู้และพบเห็นอยู่เป็นประจำในชีวิตประจำวัน วิธีการศึกษา โดยการค้นคว้าเอกสารรายงานและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อเหล่านั้น มีการอภิปรายกลุ่มกับผู้บริหารและผู้นำทางการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลกระทบของพัฒนาการด้านสติปัญญา และสังคมของเด็กที่เกิดขึ้นจากสื่อ การใช้ภาษาด้วยคำ ทักษะการรับรู้ และซึมซับสาระข่าวสารที่เหมาะสม จุดเด่น จุดด้อยของสื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ผลกระทบของตัวแบบการกระทำที่นำเสนอจากสื่อ การมองเห็นและความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากภาพรวม ทั้งพฤติกรรมก้าวร้าวที่มีความเสี่ยงต่อการเลียนแบบในเด็ก การจัดการรูปแบบและแนวทางของทฤษฎีและหลักการสอนอย่างไรที่จะตอบสนองและรองรับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กจากสื่อ ให้เด็กมีความสามารถในการตัดสินใจอย่างสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาสมรรถภาพทางสังคม รวมทั้งทักษะการเรียนรู้ในการติดต่อสื่อสารและการแก้ปัญหา ผลการศึกษาความเป็นไปได้และข้อสรุปที่ได้จะนำไปสู่การตัดสินใจดำเนินงานในการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนให้มีการเรียนรู้จากสื่อได้อย่างแท้จริง

คาร์ล (Carl, 1996, p. 4620-A) ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กในชุมชนชนบท เพื่อแก้ปัญหาการขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ของเด็กในชนบท ซึ่งในปัจจุบันมีความต้องการและมีความจำเป็นไม่เฉพาะแต่ด้านการพัฒนาความรู้พื้นฐานด้านคณิตศาสตร์และภาษาเท่านั้น แต่มีความจำเป็นต้องพัฒนาพหุปัญญาอย่างครบถ้วนในทุก ๆ ด้านที่เป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ วิธีการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ด้านคุณลักษณะทั่วไปของโรงเรียน ต่อจากนั้นเป็นการสัมภาษณ์บุคลากรที่จะให้ข้อมูลได้ว่า แนวทางของรูปแบบความร่วมมือการศึกษาแบบสร้างเสริมความรู้ผลการศึกษาทำให้รู้และเข้าใจถึงข้อมูลความต้องการทรัพยากร และความพร้อมในด้านต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ ทักษะบุคลากร การจัดการฝึกอบรมและแนวทางข้อกำหนดการปฏิบัติเพื่อการตรวจสอบติดตามผลการศึกษา และยังได้พบรูปแบบแนวทางการพัฒนาความร่วมมือการยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน รวมถึงการแบ่งมอบความรับผิดชอบที่จะพัฒนาการทำงานร่วมกันด้วย

มาสเตอร์สัน (Masterson, 1985, Abstract) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นจริงในการทำงาน และในอุดมคติของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยสำรวจความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของงานที่ผู้บริหารให้แก่งานประจำวันและงานที่คิดว่าควรจะทำในงานประจำวัน ครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นเหมือนกันว่า งานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ คือ การประเมินผลการเรียนของนักเรียนและการจัดหาทรัพยากรที่ต้องการ ครูและผู้บริหาร แสดงความคิดเห็นว่า หน้าที่การประเมินผลของครู การสร้างบรรยากาศในองค์กร ความเป็นผู้นำและการสื่อสารของผู้บริหาร เป็นสิ่งที่ควรเน้นมากกว่าในปัจจุบัน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาสามารถปฏิบัติได้ตามขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ได้แก่ การเตรียมความพร้อมและการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งตำแหน่ง ขนาด โรงเรียน ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรมีผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพทั้งสิ้น